

Sappig

Stadsarchief Poperinge

**Dit is de laatste
papieren editie
van SAPPig.
Voortaan gaan we
digitaal.**

COLOFON

Bestuursleden van De Vrienden van het Poperings Archief vzw en redactie zijn:

Ere-voorzitter: Germain Schoonaert (†)

Voorzitter: Paul Johan Desegher,
Vlamertingseweg 8,
8970 Poperinge (Reningelst)
paul.johan.desegher@telenet.be

Penningmeester &
Ondervoorzitter: Martin Samyn,
Galgestraat 17,
8978 Poperinge (Abele)
martin.samyn@telenet.be

Hulp-
Penningmeester Pascal Vermeersch

Secretaris: Wouter Moyaert,
Abeelstationplein 64,
8970 Poperinge

Stadsarchivaris: Tijs Goethals,
Stadsarchief Poperinge,
Veurnestraat 69
8970 Poperinge
tijs.goethals@poperinge.be

Bestuursleden: Jean Boidin
Philippe Caeyseele
Jacques Destailleur
Wouter Moyaert
Mattias Pattyn
Ivan Top
Henri Vandenberghe
Paul Vermeersch

Verantwoordelijke uitgever: Paul Johan Desegher,
Vlamertingseweg 8,
8970 Poperinge (Reningelst)

Vormgeving en Layout: Jean Boidin
jnvnbrssl@gmail.com

Druk: Kopie Sneldruk Deleye bvba. Ieper

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

IN DIT NUMMER:

- * Woordje vooraf van de voorzitter.
Paul-Johan Desegher
- * Beschuldigde sta op
Henri Vandenberghe p.42
- * Kerklating in de registers van overlijden
Henri Vandenberghe p.56
- * Een aangeslagen deurwaarder
Jacques Destailleur p.69
- * Mémoires d'outre-tombe
Paul-Johan Desegher p.87

Email: vpa.sappig@gmail.com

Website: <http://arch-poperinge.be/>

Blog: <http://blog.seniorennet.be/vpa/>

L.S.

Wat u zonet opgevouwen hebt, is het laatste nummer van SAP-pig.

Van de papieren versie, wel te verstaan!

Want we gaan door natuurlijk, maar dan on-line: je moet nu eenmaal meegaan met de tijd.

Regelmatig(-er, hopen we) zullen er bijdragen op onze site gepost worden.

Het blijft per definitie de eerste bezorgdheid van de Vrienden van het Poperings Archief, v.z.w. om de rijkdom van onze zuurvrije dozen openbaar te maken. Ons depot is daarom veel te rijk, maar.. voor te velen onbekend.

Wat zou je denken van een aantal grote onderwerpen, projecten-van-lange-adem, waar jarenlang aan voort kan gesprokkeld worden.

Martin droomt van “De Poperingevaart” en wil alles bijeenbrengen in één groot dossier, zoals bevaarbaarheid, overstromingen, openbare werken, industrie gelinkt aan de beek, enz.

Ikzelf ben meer dan geboeid door de bemoeiingen van Lodewijk XIV en het ontstaan van de *schreve*, en de zwarte jaren die onze voorouders toen meemaakten.

En er ligt nog zoveel dat zelfs de legendarische snuffelaar Oscar Fiers niet uitgevlooid heeft: wat dacht je van de halmen, en de processen (bij dit laatste komen Henri en Jacques in beeld)

En wat is jouw favoriete periode of onderwerp, jouw topic ? Want jij mag, wat zeg ik: moet meeschrijven!

Beeld je 's in: Henri en mijzelf, in de rol van Lord Kitchener en Uncle Sam (van die affiche uit W.O.I) die jou indringend in de ogen kijken en je aanwijzen met de urgente boodschap: “I want you for SAPpig!”

Je hebt het begrepen: dit is dus geen “adieu”, maar een “au revoir”.

In een ander kledje. In reclame-jargon: “Nu nog boeiender!”

Paul-Johan Desegher
voorzitter V.P.A.

Beschuldigde sta op

H. Vandenbergh

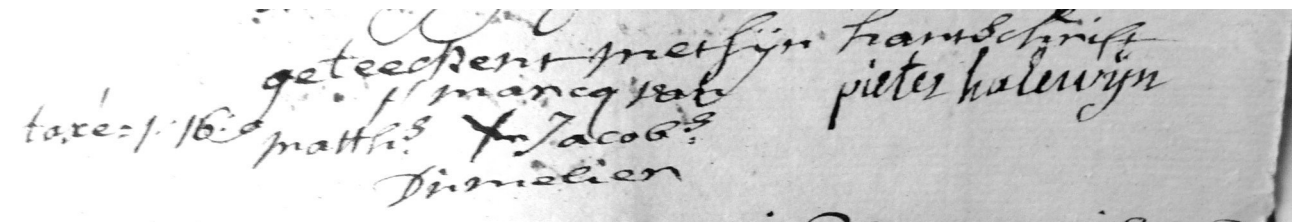
POPERINGE -Tussen de processtukken van het Zwijnland heeft Guido Vandermarliere in het stadsarchief een 18de-eeuws misdaadmes ontdekt. Het diende als bewijsstuk in een proces tegen een zekere Jacobus Dumelier¹ uit Proven.

Ere wie ere toekomst

Ere wie ere toekomt. Inderdaad Den Doo vond het mes tussen de stapel papieren van het stadsarchief². Guido Vandermarliere is de sprokkelende vorser in de archief *vlooghe*, voor het ogenblik rond rond het Zwijnland in verband met het oude heksenhuisje, *Okke's oude doening*, dat momenteel door de regionale landschappen wordt gerestaureerd. Het gasthuisgoed is een dankbaar geval omdat het aan het gasthuis behoorde en aldus gebundelde stapels archief presenteert. Eerlijkheidshalve moeten we erbij vertellen dat de opzoekingen zich niet hebben beperkt tot die ene bron.

Hoe vond men dat mes?

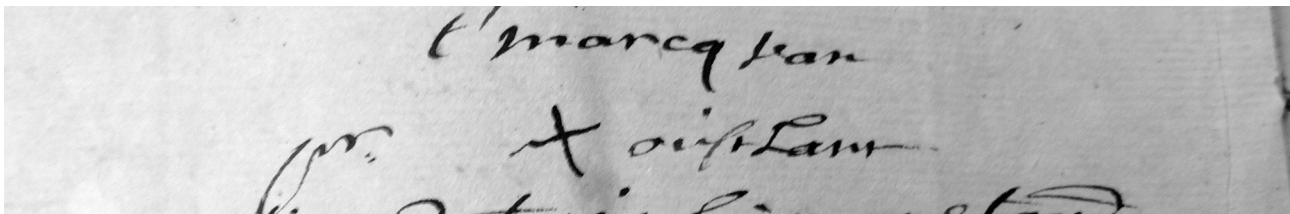
Toen de processtukken van het Zwijnland uit 1780 voorlagen, viel zomaar een mes uit de oude papieren. De roestsporen verwezen naar de tekst met de melding dat het mes, een *Luycker*³ mes, bij de papieren van het proces was gevoegd. Het mes was uit mekaar te halen. Het *lemmet* was los van het *hecht*⁴. Het is gevonden tussen de stukken over het proces tegen Mattheus Jacobus DUMELIER door de baljuw van het Zwijnland, *causa officii*, van ambtswege, omwille van de aanklager Pieter OUSTLANT.

1 Mattheus Jacobus DUMELIER bij nader toezien.

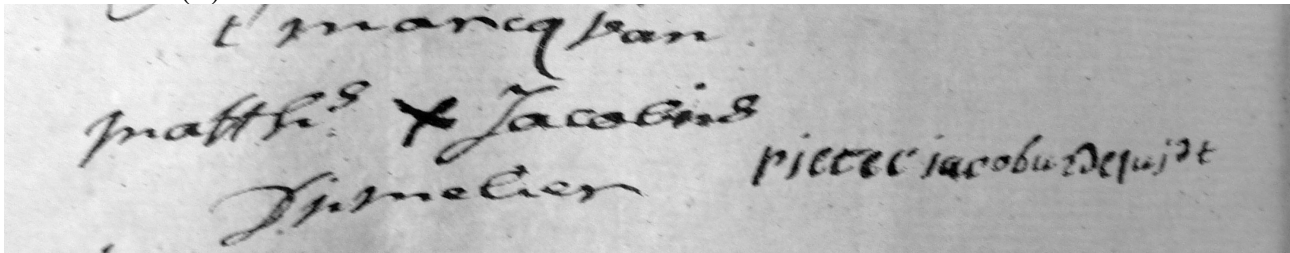
2 SAP 844a.

3 Luycker mes: het kan een Luiks mes zijn of een mes met luiken, dat bij wijze van spreken kan uitgeplooid worden, zoals in werkelijkheid te zien is. We vonden maar eens het *luyckermes vernoemd* in een thesis aan de Gentse universiteit: Els Otte *Criminaliteit in de kasselrij Oudburg, 1700-1789*. Er is echter geen verdere verklaring van enige betekenis

4 Hecht = in de tekst *icht* genoemd.

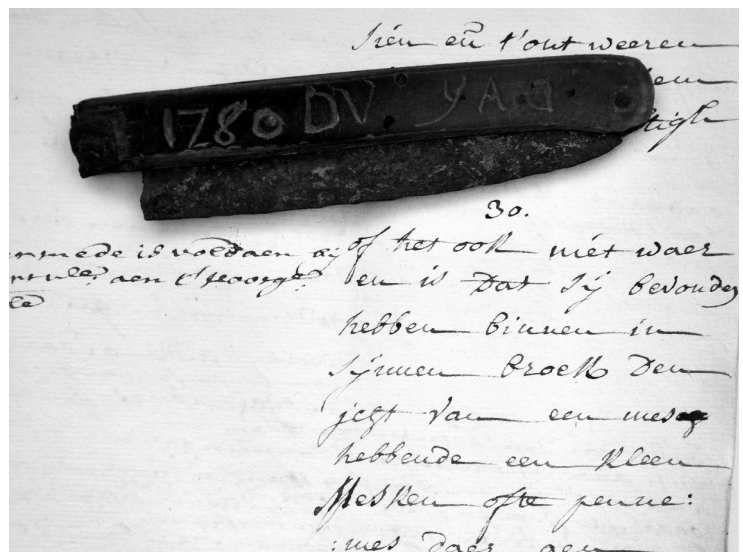
Het is inderdaad uiterst zeldzaam dat er in de processtukken driedimensionele voorwerpen te vinden zijn. Het schriftelijk materiaal is er des te overvloediger. Het pakket dat bij dit proces hoort is honderden blz.: alle *insinuaties* of dagvaardigingen, verhoren⁵, adviezen, de beëdigde verklaring van de chirurgijn, de rekeningen, de informatieën (ondervragingen en enquêtes) van de *sergeant van het Swynland*, Pieter Jacobus DEQUIDT en van de schepenen, de baljuw en de greffier CROISSAER(T)

De heerlijkheid van het Zwijnland

Het Zwijnland was een heerlijkheid die bijna even groot was als Poperinge en zich op het moment van de feiten uitstreckte over een deel van Proven, Krombeke, Watou, Westvleteren en andere gemeenten.

In Croonestuck XVI kan je een inleiding vinden van enkele blz. over de geschiedenis van deze heerlijkheid. Ze wordt in een adem genoemd onder de acht parochies maar heeft een volwaardige heerlijkheid-geschiedenis.

De feiten

Pieter OUSTLANT⁶, die gehuwd was met Marie Agnes PAYEEL woonde op de weg van Poperinge naar Proven. Hij was herbergier in de *De Gaepaerd*, nabij het Couthof. Hij was inwoner van de heerlijkheid en werd aldus⁷ berecht in *den Hogen Swynlande* de zetel van de

- 5 De feiten gebeurden op 3-9-1780. Ondervragingen gingen door op 9, 11, 13 en 14 september. Er werden antwoorden genoteerd op de 22ste en 23ste, de getuigen werden geconfronteerd met de opgesloten dader op 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13 en 14 september, Er was al iets van een conclusie de 18de. De laatste ondervragingen gebeurden op 28 en 30 oktober 1780.
- 6 OESTLAND, HOUGSTLANDT de schrijfwijzen zijn legio. Dat maakt het moeilijk en tot nog toe zelfs onmogelijk de overlijdensdatum van Pieter terug te vinden. Het enige wat we konden achterhalen is dat hij niet onmiddellijk is gestorven (cfr ondervragingen) en dat hij is gestorven voor 21 december 1812 wanneer zijn weduwe sterft. Haar zoon Jean Baptist is op dat moment 42 jaar.
- 7 Er is geen specifieke bestemming aangeduid. We veronderstellen dat de keure wordt gevolgd. Het zal hier wel die zijn van het Zwijnland, de 8 parochies van Veurne.

justitie van zijn woongebied. We constateren in de documenten dat de dader in Poperinge in de gevangenis werd gebracht, dat heet dan in de geijkte taal, *geecroueert op register van cipirage ter gevangenesse in Poperinge*. De cipier van dienst is op dat moment Pieter VERHAEGHE.

In de beschuldiging heeft men tet over een *luycker mes, scherp van punte*, waarmee DUMELIER een *steke in den buyck* zou hebben gegeven. Dat mes was ingedrongen tot *den icht, soo verre dat den geheelen lemmet danof afgebroken en blyven steken in de voorseyde wonde. Er was trouwens grooten uytloop van bloede*. Mattheus Jacobus is dan *aenstons gevlucht*.

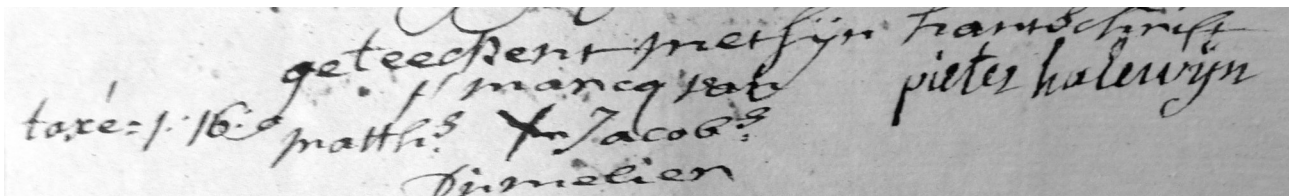
De eis is dat de dader op het schavot komt voor de scherprechter⁸ *gebonden aen een staeke, gegeeselt op synnen blooten rugghe* met 20 scherpe roeden, *3 slagen van elke*. Hij moet met gloeiend *iser* gebrandmerkt worden op de rechter schouder. Hij moet worden verbannen uit de landen van de keizerlijke, koninklijke en *apostolique* Majesteit binnen de 24 uren en als hij er na drie dagen nog is moet hij *op voordere straffe worden berecht*. Zijn goederen zullen geconfisqueerd worden en komen in handen van die het behoort⁹.

Dat DUMELIER dronken was staat niet in de initiële stukken van het proces. Hij werd wel als ongewenst aan de deur gezet.

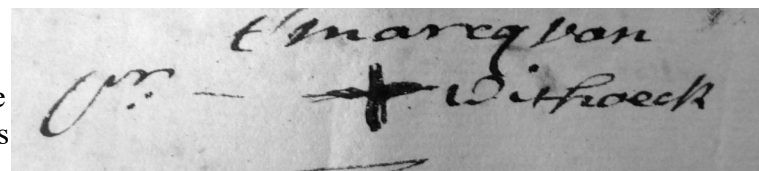
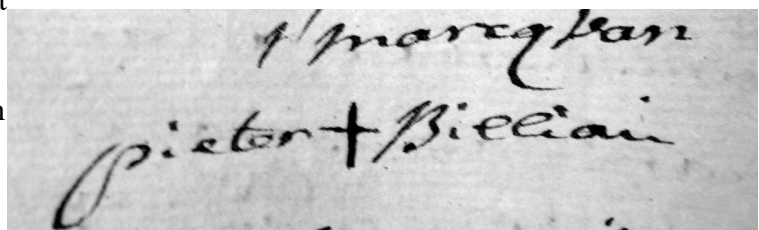
Getuigen

03.07.1780

De dag van de feiten is de chirurgijn om 19u *ten Gaepaerde*. Op de vierde wordt hij *bij apointemente geeed*. Zijn verslag vermeldt *dat het mes is doorgedrongen tot de pancreas*. De persoon is geraakt aan de *epygaster ader*. De chirurgijn kan niet verder onderzoeken omwille van het gevaar voor zijn leven. Daarom is Mattheus Jacobus overgeleverd aan Pieter VERHAEGHE, cipier in Poperinge.

Al dadelijk is er sprake van *toebacq*. Het blijkt dat men in de herberg *bij die gelegenheid niet alleen rookte*. Er was iemand aanwezig die tabak meehad. Een string tabak. Hij zat daar aan tafel en terwijl hij kerfde deelde hij soms een pruim tabak, of wat tabak om te roken uit. Verkocht hij er daar? Dat is niet duidelijk. Om te kerven was een mes uiteraard geen vreemd voorwerp. Kerfde DUMELIER ook, dat is in die getuigenis niet duidelijk. Het gaat wel om de vraag of Mattheus Jacobus én tabak én een mes in handen had.

Dat is überhaupt niet duidelijk in deze fase van het verhoor.

⁸ De scherprechter moet van Brugge komen. Meester Pieter BOTTQUERIN is als kandidaat ingehuurd.

⁹ In deze tekst wordt niet gespecificeerd hoe de verdeling gebeurt. De keure die hier zal worden gevolgd is bijna zeker die van de *acht parochies onder Veurne*.

In aanwezigheid van de sergeant: Pieter Jacobus DEQUIDT, Pieter OEUSTLANDT¹⁰ en zijn vrouw Marie Agnes PAYEELE, Pieter HAELEWYN, Pieter BILLIAU, Joannes WITTOUCK, Jacobus VENIERE en Pieter Jan DEQUIDT.

09.07.1780

Jos CAENEN, SCHREVEL, schepenen en LELIEGEOIS griffier, organiseren de informatiegaring.

Jean Baptist VIJLET, 45 jaar, metser uit Poperinge vertelt hoe DUMELIER in *groote furie blasfemerend, diversche keren riep mort, sacré en dierghelijck*. Hij zag OUGSTLANT in *groote bloede* en vernam van de omstaanders dat de waard was *gesteken met een mes*. Toen kwam de chirurgijn en men liep om de pastoor om de *Heylighe Sacramenten te administrieren*.

Mattheus Jacobus DUMELIER werd het lemmer van het mes *voor oghen geleyt*

9.07.1780

Getuige Jan Baptist VIJLET.

De ondervragingen bij de aanvang maken duidelijk dat de feiten gebeurd zijn op zondag rond 17u00, *5u naer de middag*.

Mattheus Jacobus DUMELIER kwam al tieren, zweren en *blasfemer*¹¹ in de *Gaepaerd*. Wat hij precies heeft gezegd weet Pieter OUGSTLANT niet meer te zeggen. Volgens het slachtoffer was hij en *syn huys vruchteloos den verweerdere* aan het kalmeren. Edoch hun *beden hadden* ter contrarie het tegengestelde effect. Ze zweepten hem op in *syn baeldadigheyt*. *Het resultaat was dat hij noch meer en meer quaem te volherden*.

Pieter OUGSTLANT dacht er goed aan te doen de ruziemaker *buyten te steken*. Het tumult van de verweerder was volgens de waard *moetwilligh*.

In 't portael *jegens de zille, verraedelijk en sonder iets te segghen* heeft hij aangevallen. Hij zag OUGSTLANT *grootelijks bloeden*. COISSAER, de griffier legde aan DUMELIER het *lemmer voor ooghen*. Het handvat was *afgebroken jegens den icht synde bedekt met hoorne ende en pennemesken daer aen*. De getuige hield vol dat dit het mes was *waarmede ik uw vier hebbet sien slaen*.

Pieter HAELEWIJN, 26 jaar, *peerdecarton*, uit Poperinge wonende met Pieter Frans DEWULF in de Hipshoek komt in het wethuis zijn verslag in 't vriendelijke en zonder partijdigheid brengen bij DEQUIDT. Het klinkt als een refrein. Jacobus DUMELIER¹² tiert en roept *sacré Dieu*. OUGSTLANT kan het niet meer horen en dreigt hem buiten te gooien als hij niet zelf weggaat.

Uiteindelijk heeft de waard de daad bij het woord gevoegd.. en zag Pieter HAELEWIJN dat hij werd aangevallen met een mes. Hij bloedde vreselijk. Iedereen vond het nodig de chirurgijn en de pastoor bij te halen. De *dienaer van de wet* die in een andere kamer was is dan ook op het gerucht af gekomen en heeft de vluchtende dader gepakt. De getuige zegt wel dat hij niet kan zeggen dat dit het mes was dat DUMELIER in handen had.

Jean Baptist MAERLE, 31 jaar, *lantsman en daghheurman*, Provenaer was op de derde, de zondag van die maand, ook in de buurt. Hij hoorde al wat is getuigd daar ook vertellen. Hij had een mes zien vallen, maar als men het hem toont dan weet hij niet of het dat is.

Jaonnes SURGIER is 39 jaar, *boswercker en daghheurman*. Hij woont in de heerlijkheid van het Zwijnland, maar onder *clockslagh van Sinte Bertensprochie*. Hij heeft ook horen tieren, enz.

10 Die de bronnen in het veld gewoon is die weet dat de schijfwijze geen probleem mag zijn. In deze eerste ondervraging worden deze namen gebruikt.

11 Blasfemer = godslasterlijk spreken.

12 Inderdaad hier zonder Mattheus als voornaam ervoor.

Hij zag OESTLANT bloeden, maar alde rest heeft hij horen vertellen. De messteek heeft hij niet gezien.

11.09.1780

De ondervragingen gaan verder met de schepenen Cornelius KESTELOOT en Benedictus MERLEVEDE.

Pieter Joannes BEHAEGHEL, 37 jaar, Provenaar, heeft alles wel gehoord. Hij heeft ook het mes *besightigt* dat hij uit de handen van de bazin gekregen had. Maar hij heeft niets gezien. Het is ook zeker waar dat de waard bloedde en dat men de chirurgijn en de pastoor er heeft bij gehaald *uyt vreeze van de doodt*.

Pieter CRAEYE, 45 jaar, *metsenaere*, Provenaar, getuigt op dezelfde manier. Jacobus DUMELIER tierde. OESLANT kon het niet meer verdragen en zette hem buiten. Hoe meer hij en zijn huisgenoten (zijn vrouw) smeekten hoe driester Jacobus werd. Hij hoorde OESTLANT zeggen *Jezus, Maria ick ben een doodt man*. De waardin vertelde met welk mes hij was geraakt en de toestand was zo erg dat ze de chirurgijn en de pastoor erbij hebben gehaald.

Pieter BILLIAU, 40 jaar, *daghheurman*, wonende in de prochie van Sinte Bertens, werd gehoord als getuige. Hij was *sittende jegens het portael van den selven huyse*, herberg de Gaepaerd. Hij zat goed en zag dat DUMELIER *quasi een borststeke was gevende* zonder dat hij een mes heeft gezien. Hij zag ook bloed lopen uit de buik van OESTLANT en is de pastoor gaan halen.

Pieter SERGIER¹³, *daghheurman*, uit Sint Bertinus parochie van Poperinge zat op het moment dat DUMELIER binnekam in de zuidkamer van de herberg. Hij is op het tumult afgekomen en zag OESTLANT bloeden. Hij riep *Jezus, Maria ik ben gebloet*. De bazin van de herberg vroeg opdat ik de chirurgijn zou halen en hij zag dat het blijkbaar nodig was.

Onder Benedictus MERLEVEDE en Jean Baptist SCHOONAERT gaat het schepenvverhoor verder.

Joannes WITHOECK, 58 jaar, *sagher*, vertelt weerom hetzelfde verhaal. Dezelfde godslasterlijke woorden *mort sacré, sacré Dieu*. Alhoewel hij ze niet meer precies herinnert. OESTELANT zei op het moment van messteek *A gij schouillie gij soude mij doorsteken ... Aldus WITHOECKs verhaal.*

Marie Agnes PAYEELE, 32 jaar, vrouw van de gekwetste, vertelt hetzelfde verhaal. Toen ze uit de kelder kwam zag ze haar man. Hij bloede uit zijn buik en ze wilde dat de chirurgijn en de pastoor zouden komen. Ze heeft het mes gegeven aan de *dienaer DEQUIDT, nemaer alleen het lemmer*.

13.09.1780

Schepenen: Joannes SCHREVEL en Jean Baptist SCHOONAERT onderhoren verder.

Jacobus VENIERE, 45 jaar, pottebakker, heeft een detail meer dan zijn voorganger. De steek is gegeven boven de navel. Hij zag geen mes op het moment van de steek. Maar er viel wel een *lemmer*. De huisvrouw van OESTLAND raapte dat *lemmer* op en riep tegen de omstaanders *siet daer is selven mes*. OESTLANT riep *A gij duijvel gij steekt mij met dat mes*.

¹³ In de akte staat SURGIER, maar de man tekent zelf SERGIER.

Jacobus heeft de hand op de wonde gehouden terwijl de waard zei *Jezus Maria ik ben een dootd man*.

Bij de begeleiders naar de gevangenis wordt ook Pieter GARCY als dienaere genoemd.

12.09.1780 – 14.09.1780

Om *synen indispositie* wordt de verweerder in zijn huis ondervraagd. Hij is zo ziek *zelfs ligt hij onder alle gerechten van de Heilige Kercke*.

Ondertussen weten we al dat Pieter VERHAEGHE cipier is in de gevangenis in Poperinge.

26.09.1780

De schepenen bij de ondervraging zijn Joseph CAENEN en Joannes SCHREVEL

François PROVO, waard in de Clytte, 44 jaar moet antwoorden op de vraag of hij een *lijnwaerden casacke* gegeven heeft aan DUMELIER. Barbara Mahieu zijn huisvrouw, 32 jaar gaf een *blaemuyse dat was soovele over wat betaelt was van schoen te vermaecken*. Een *lijnwaerden casacke* had hij niet gekregen. Van de rest van de onderhandeling wist ze niets af, want ze was in de kelder bier aan het tappen.

Joseph ROSSEY, 40 jaar, *landtsman* uit Poperinge had DUMELIER niet gezien en wist niet of hij in de herberg De Clytte geweest was of niet.

04.10.1780

Joannes DESCHREVEL en Michiel MASSELIS schepenen, CROISSAERT en Dominicus Benedictus LELIEGEOIS ondervragen Pieter Jacobus DEQUIDT, 40 jaar en *boswercker* van Oost en West Zwijnland voor de baljuw DE BAENST.

Mattheus Jacobus DUMELIER was inderdaad vloekend en zwerend in *de Gaepaerd*. Vaak durft men de termen niet neerschrijven. Het moet erg geweest zijn want, sepia op lichtbruin staat er *mort sacré Dieu*. DUMELIER ging tekeer *als een razende en dullende mensch*. De boswerker die toch ook wat gewoon was – waarschijnlijk, want het getuigenis is niet op video opgenomen – vervolgt *Ick sach dat dito DUMELIER uyt spijt syn smoorpuype in brocken gebeten heeft*. Vervolgens heeft hij die *teenemael gemorselt sonder eenigh overblijfsels*.

Zijn beschrijving gaat plastisch verder *beede handen gesloten aan syn buyck stond de waard van Gaepaerd te gapen*.

DEQUIDT had de dolle cafébezoeker *vastgegrepen van achter aan de necke van syn casacke*¹⁴ nadat hij hem *ter aerde* had *gevelt*. Het kon trouwens niet authentieker. Iets voor *You Tube*. Mattheus Jacobus DUMELIER beet Pieter de boswercker in *syn aensicht*.

Jaonnes WITHOECK snelde ter hulp. Hij had *wissen*¹⁵ bij om zijn benen aan mekaar te binden. De verweerder zocht koorden om het te *reyvlercken*¹⁶. We vragen ons op het eerste zicht af of het er wel staat. Of als de greffier al in de drank zat. Was OUGSTLANT maar zo erg gekwetst? Hij was toch de verweerder.

Ook Jean Baptist MAERLEdeelde van de brokken. De bedwongen woesteling heeft werd *uyt den bil dweers door syn broeck een brocke vlees gebeten*.

Uiteindelijk werd hij naar de gevangenis te Poperinge gebracht. Achteraf vond men het lemmen van

---

14 Casacke: mantel

15 Wissen: wilgentwijken

16 Vlerken = slieren; slieren = rondslingeren, slepen. Dit *reyvlercken* zou de betekenis kunnen hebben van *in reyen touw errond slingeren, inpakken, knevelen*.

het mes in het portaal *tusschen beide zillen*. Het *icht* is gevonden in zijn broekzak in de gevangenis.
10.10.1780

Schepenen Ign. TOP en Josephus CAENEN

In dit verhoor gaat de verweerder duidelijk in de aanval. Hij zegt dat OESTLANT iets voor Sinksen hout heeft gekapt in het bos van Jean Baptist CHEYNS nl. aan de *aederboort*. Hij is verder gegaan dan hij door Louis MILLEVILLE was aageduid.

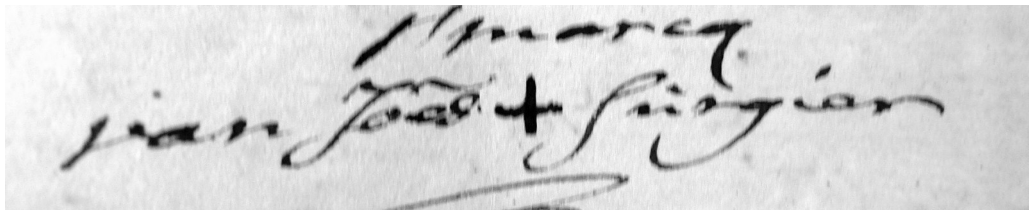
Deze beschuldiging uit hij in de getuigenis en hij had inderdaad in zijn boosheid om het slecht gedrag van OESTLANT ook bij die gelegenheid in de herberg aangeklaagd dat hij in zijn herberg, zeker voor hem, daar op dat moment, slecht bier had geserveerd.

Zijn aanklacht werd begeleid door vloeken en zweren, aldus de nota opgemaakt over de feiten door de heren van de justitie.

OESTLANT beweert dat dat niet waar is en dat hij hem *schoone soude gevraagd hebben*, niet gedongen, *om te vertrekken*. In het portaal zou DUMELIER hem *een steke* hebben gegeven.

Getuige BILLIAU, geen vriend, verwante of partijdige, getuigde dat hij het inderdaad over slecht bier had, maar er waren ook geen *schoone woorden*. Het geven van een messtoot heeft hij niet gezien. In de herberg heeft hij ook geen mes in de handen van DUMELIER gezien, maar verderop kan dat wel zijn gebeurd.

Joannes SURGIER
(SERGIER), die
ook geen enkel
partijdigheid heeft,
zegt dat hij
DUMELIER heeft

A handwritten signature in cursive script, reading 'Jean Baptiste Surgier'.

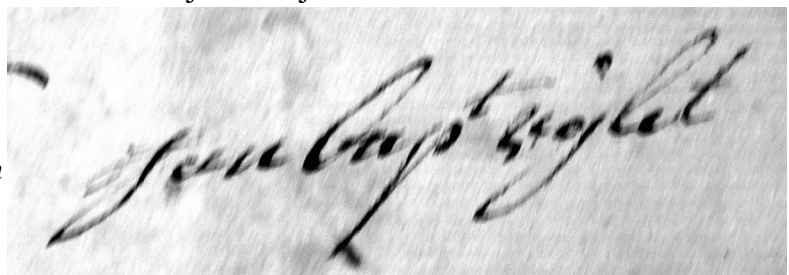
horen zeggen *ik wensche dat de duyvel mij wegdroeg dat die pinte bier zou betalen..* Dwang is er niet geweest. Wel heeft de herbergier gezegd *weg of ik sleepe uwe hier uyt...*

Pieter Jacobus SURGIER (Sergier) weet niets anders te zeggen dan hetgeen is voorgelezen.

12.10.1780

In de aanwezigheid van de schepenen TOP en MASSELIS.

HAELEWIJN weet te zeggend at hij inderdaad tabak en het mes in zijn handen had. Of hij *op de zille*¹⁷ *of daerover was aan het portael* dat weet hij niet. Hij houdt dat vol. Joannes WITHOECK heeft het ook over de klacht over slecht bier en hij zegt dat Pieter DEQUIDT zou gezegd hebben *ik wilde dat ik mijn sabel bij hadde*. Hij had hem *eenighe tijdt te vooren ontmaakt, m.a.w.* nu juist thuis gelaten. Jean Baptist VIJLET (volgens zijn verklaring 09.09)

A handwritten signature in cursive script, reading 'Jean Baptiste Vijlet'.

houdt eveneens vol dat hij het *bebloede hemde van OUSTLANT* had gezien.

13.10.1780

In deze documenten wordt er weer verwezen naar de bundel hout die werd ontvreemd uit het bos van de Baron van Ingelmunster¹⁸ uit de 12 gemeten van Carel BYSER. In het relaes wordt ook

---

¹⁷ Dorpel.

¹⁸ De Ploto

Maerten HOOGHE genoemd. Maerten was van de Meulenwal *neffens Roesbrugge*.

13.10.1780

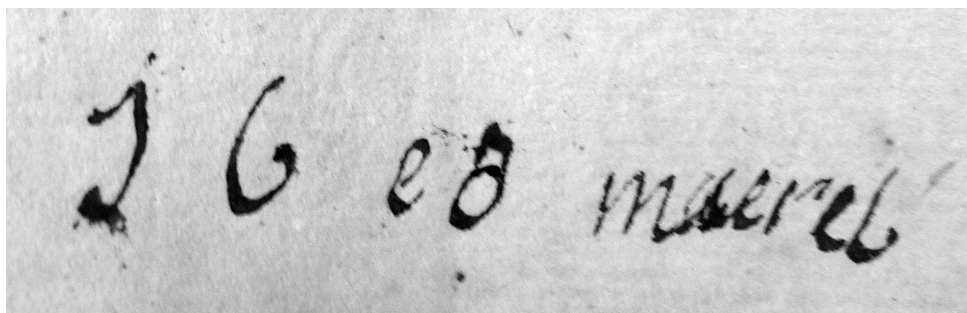
In de aanwezigheid van Joseph CAENEN en Joannes SCHOONAERT en de greffier CROISSAER wordt Marie Agnes PAYEELE ondervraagd. Zou de verweerder zichzelf *de steke* niet gegeven hebben?

De bazin gaat duidelijk in de verdediging. Ze ontkent. Ze heeft DUMELIER ook niet toegetakeld. Mattheus Jacobus heeft zelf de steel van zijn *smoorpuype in brocken gebeten en de puype vermorseld*.

En zovelen hebben de *bebloede hemde* van de waard gezien .

14.10.1780

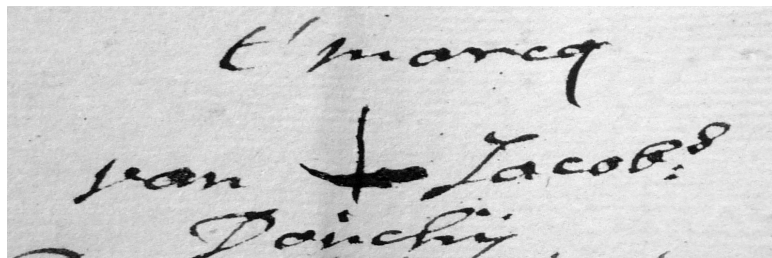
Jean Baptist MAERLE (naar zijn vroegere getuigenissen 09. en 11.09.1780) heeft eveneens dat bebloede hemd gezien als hij is teruggekeerd met DEQUIDT.

28.10.1780

Schepenen CAENEN en SCHREVEL, greffier CROISSAERT

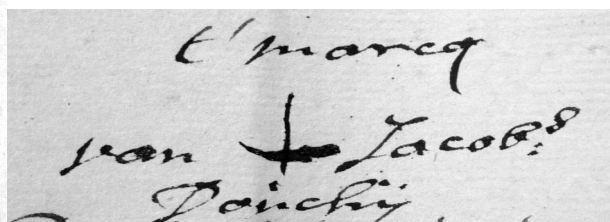
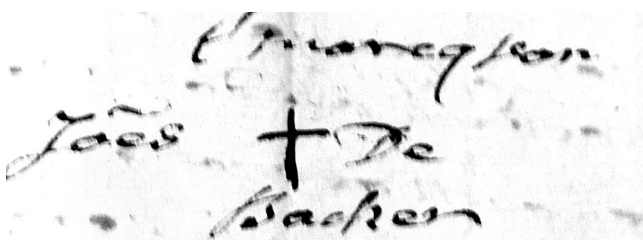
Pieter HAELOWYN en Pieter BILLAIAU beweren dat de vermeende dader geen tabak in zijn handen had. Volgens WITHOECK had Mattheus Jacobus DUMELIER noch mes noch tabak in handen.. Jacob VENIERE stelt dat hij een kwartier ervoor wel tabak in zijn handen had. Of hij er gekorven heeft met een mes.. dat weet hij niet Dat hij een *steke boven de naevel* gegeven heeft zal wel zo zijn. Maar er was geen geweld.

Ook de *sergeant van 't Swynlant* zegt dat hij geen tabak en geen mes in handen had. Marie Agnes PAYEELE had op 08.10.1780 al gezegd dat hij geen mes of tabak in handen had in de herberg.

30.10.1780

Er wordt een ondervraging georganiseerd door de schepenen Ignatius TOP en Joannes Cornelius KESTELOOTDe greffier die hier telkens de pen hanteert heet CROISSAERT.De getuigen à décharge zijn inwoners van de Eekhoek.Ze heten Jacobus DOUCHY en Jan BACKER.

In die ondervraging gaat het om het probleem van de tabak. Had de beklaagde tabak en een mes in

zijn handen? De documenten vertonen een vreemde afwijking. Er wordt in het algemeen niet veel ertussen gevoegd wanneer men nota neemt van een verhoor. Hier wordt vrijwel in iedere verhoor omtrent die tabak een zin tussengevoegd. Zelf met een tekort aan duidelijkheid. Wie een grondige studie wil maken zou hier zeker even alles bij mekaar moeten leggen. Het mes wordt in bepaalde antwoorden vergeten ook al heeft men het expliciet over wat hij in zijn handen had. Het lijkt er zelfs op dat men het er heeft willen tussen schrijven maar het woord mes vergeet...

We dagen de vertellers uit om een reconstructie naar de genoemde gegevens op te voeren.

30.10.1780

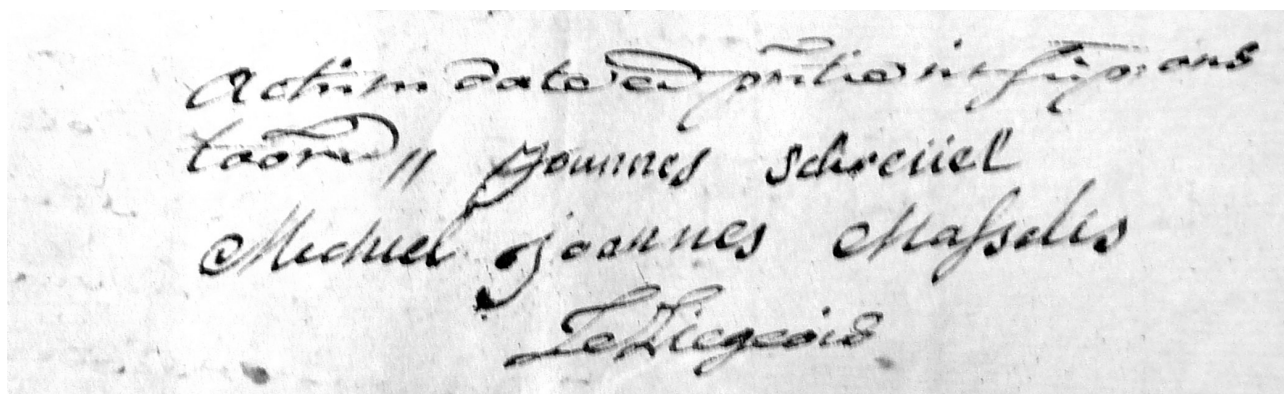
Schepenen: KESTELOOOT en TOP.

Getuigen OUSTLANT en zijn vrouw, Pieter HAELWYN, Jacob VENIERE, Pieter BILLIAU, Joannes WITHOECK, Pieter DEQUIDT.

Het verhoor werd aanvankelijk toegespitst op de herkenning van Mattheus Jacobus. Is het wel die persoon waar je het over hebt? De confrontatie met de dader en de identificatie waren blijkbaar belangrijk omdat de feiten zich wellicht voordeden in het portaal van de herberg bij het buitendrijven. Zo zij al zijn gebeurd.

02.11.1780

Deze ondervraging wordt geleid door de schepenen Joannes SCHREVEL en Michiel Joannes MASSELIS.

A photograph of a handwritten signature in dark ink on aged paper. The signature is written in a cursive script and reads: 'Actum dat ed. p. l. i. n. f. i. g. a. n. s. taor. // Joannes Schrevel Michiel Joannes Masselis Leliegeois'.

We herkennen het geschrift van Leliegeois.

Samengevat: de getuigenissen hebben het zeker over tabak. Of hij die toen – bij het uitdrijven – nog in zijn handen had, daar is de ene (Jacobus DOUCHY, 72 jaar, uit de Eekhoek, landsman, 02.11.1870) getuige niet zeker en de andere (Joannes BACKER, 42 jr, Eekhoek, wonende in het ovenkot van Louis MILLEVILLE met zijn zoon, werkman, rechtsweer van de dader) is weggegaan voor de feiten zich voordeden. Maar ervoor had Matheus Jacobus tabak gekregen van de kerver. Zoals hij trouwens ook beweerde.

05.11.1780

In de aanwezigheid van DEQUIDT en Jean Baptist SCHOONAERT

Jean Baptist VIJLET, 45 jaar, *meester metsenaere*, uit Poperinge. Hij heeft het over de sabel die DEQUIDT niet bij had.

Joannes WITHOECK, 58 jaar, *saegher*, uit Poperinge. Resultaat: Niets nieuws.

Joannes SURGIER, 39 jaar, *boschwercker*, uit Poperinge. Resultaat: zoals vroeger 09.09.1780 verklaard.) en Jacobus SURGIER, 34 jaar *daghheurman*, uit Sint Bertinus Poperinge. Resultaat: niets nieuws.

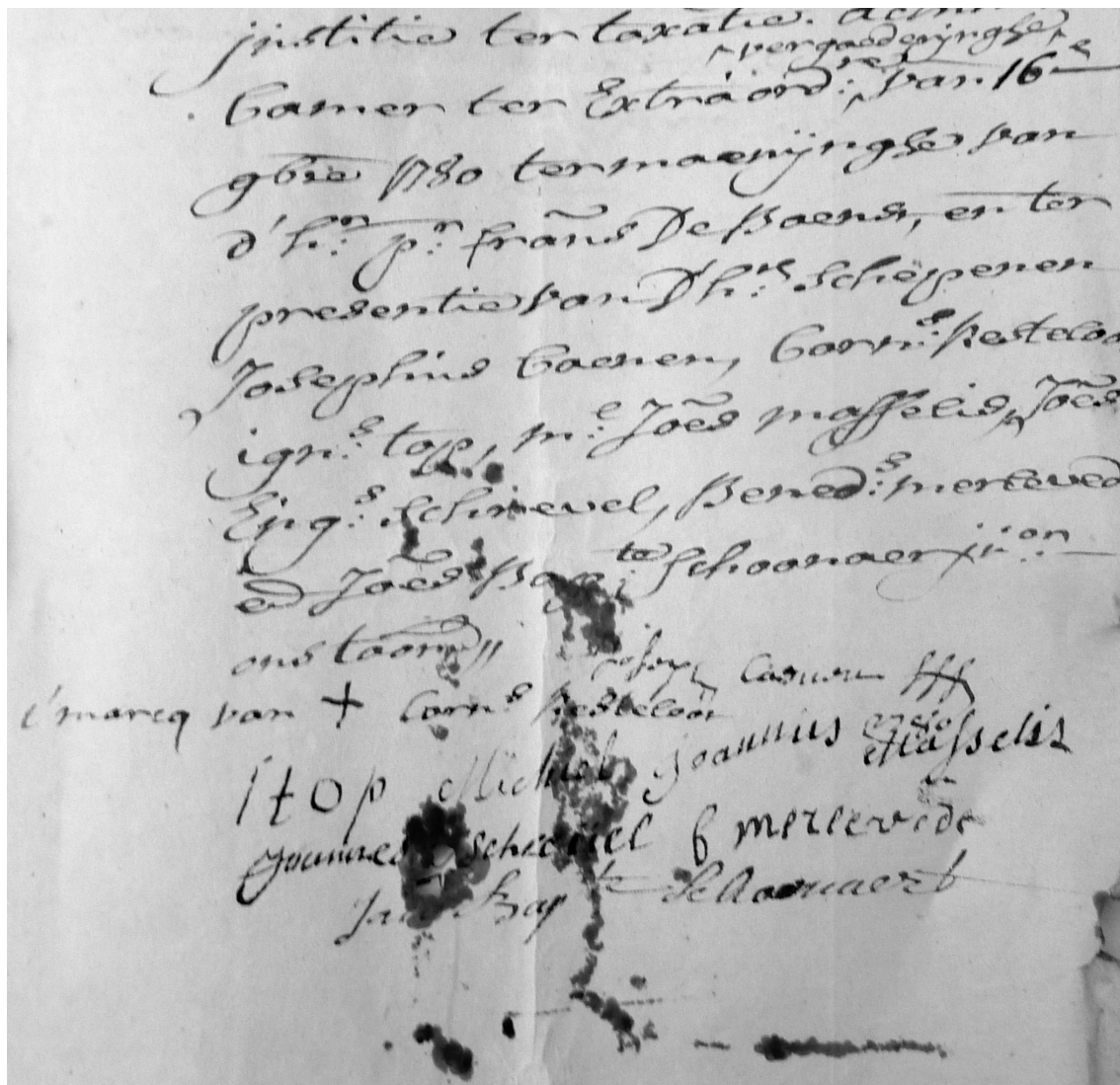
06.10.1780

In de aanwezigheid van Josephus CAENEN en greffier CROISSAERT

Jacobus VENIERE. Hij zag het *lemmer*. In de marge is aangevuld dat hij niet meer kan zeggen of dat in de handen van de *weerdinne* was of *uyt de buiycck van de verweerdere*.

Pieter HAELEWIJN (naar zijn verklaring van 09.09.1780) denkt dat DUMELIER op de zille in het portaele het ms in handen had.

09.11.1780

Bij CAENEN en TOP wordt Pieter OUSTLANT opgeroepen.

Pieter CRAYE bevestigt wat op 11.09 is genoteerd en wordt voorgelezen.

Pieter Joannes BEHAEGHEL wil niets bijvoegen. Pieter BILLIAU heeft het *lemmer* zien oprapen door de bazin. Er is geen geweld gebruikt volgens hem toen hij de *verweerdere de quasi steke sagh geven*. Alles gebeurde in het portaal oft daeromtrent. Alles gebeurde snel. Hij zag den *verweerdere syn aensicht omkeeren naer dito OUSTLANT ende hem op tselve moment verraets¹⁹ ende sonder spreken de voornoemde quasi steke geven*. Corts daernaer .naer de quasi borststeke zag hij de bazin den *lemmer van 't mes die alsdan gebroken was opdraepen*.

Marie Agnes, de bazin, zegt dat het DUMELIER is die gezegd heeft *had ick mij sabel er is geen*

¹⁹ Dialect onverhoeds, plots – vrats!

volk teveel in den Gaepaerd. Hij zag eruit als een woedende ende dullende mensch. En ze herhaalde hierbij dat hij *sijn smoorpuype in brocken heeft sien bijten en de puype vermorselen.*

16.11.1780

Extraordinaire vergadering

De baljuw en de schepenen: Josephus CAENEN, Cornelius KESTELOOT, Ignatius TOP, Joannes Eugenius SCHREVEL, Benedictus MERLEVEDE, Joannes Baptist SCHOONAERT, jr.,

Voor het handteken, 't marcq, van OUSTLANT zie hieronder.

*'t marcq van
pieter + vinder Lant
Benedictus Merlevede Joannes Baptist Schoonaert*

*Langst de proken calefiede onder
dele seerelyesede bedout door
pieter oigthlant, geiten, gedroucke,
ende geguut hebben tot in
den adout, dele jougheten der
twee loonen die a vier Bierglaese,
in thicken geslagen ofte
gesmeten heeft, dat, om dies wille
dat Jan Delbaere, die sich aldaer
bedout, seyde, waer om breekt
gij de glaesen, hout gij daer
mede toe kommen om den
weirt te betackin, den voorges
Baillin sen Delbaere a'pfeure
aengestat, ende ter aer den
gesmeten heeft, a'goune gedaes
lynde, dat D^r. Delbaere met
het loeden van marie aques
payeel hijs vranwe vanden
voorsyden oigthlant sich*

De Gaepaerd

Den Gaepaerd is zo te zien een café waar er volk naartoe ging. Het volkje heeft er gedronken, gevochten en *gequaert*. Ze speelden er wellicht voor geld. Ze bleven er overnachten én drinken én slapen. De bezoekers waren *habitués*. Dit konden we zonder veel moeite reconstrueren.

Eerlijkheidshalve schrijven we *in een momentopname*. In dezelfde farde – slechts een trimester ervoor – vinden we een gelijkaardig proces. We keken even over het muurtje en in het relaas van Pieter VERHAEGHE, de cipier van hierboven lezen we over de visite van die andere chrirugijn Meester Joannes DE ROO, die – inderdaad – Pieter OUSTLANT heeft bedacht met een *visite*. Blijkbaar worden de feiten dit keer behandeld bij de baljuw van de Douvie op 15.06.1780. Jacobus BILLIAU, 29 jaar wordt met zijn twee zonen: Mattheus en Joannes ondervraagd over wat er gebeurd is in De Gaepaerd. Het was er opnieuw te doen over het feit dat Pieter niet zou betaald zijn. Geen klein bier, 20 kannen. Hij beweert wel betaald te hebben, maar misschien zijn het zijn zonen die nog moesten betalen. Ze wonen niet samen. BILLIAU zou gezegd hebben dat hij zou betalen, maar hij bedoelde daarmee hem een lesje te leren. Er was ook deze keer een mes in het geding.

De discussie was of het zijn eigen mes was.

Dat kon volgens de beklagde niet. Het hecht van zijn mes is bruin en naar hij vermoedt is het mes dat ze hem hier tonen niet zo lang en scherp als het zijne.

Waar het zijne nu is dat weet hij niet. Ten andere hij was helemaal in de *doolijnghe* door de *stockslagen* van Marie Agnes PAYEELE, de bazin van de Gaepaerd.

Pieter DEQUIDT leidde hem weg met Pieter DESNICK. Tegen BILLIAU hadden ze durven zeggen *ghy pleute ge verdient opgeangen te worden*. In *doolijnghe* en koorts had hij geantwoord dat het een ongeluk was en dat *een geeselijnghe op de rug wel zou genoeg zijn*. Bij deze lectuur begrijpt men hoe dat volkje in mekaar zit. Trouwens we vernemen in de context van dit proces ook dat ze allen *al bij dranck* waren *sowel de weerd als de weerdinne...*

Iets verder wordt verteld hoe de beide zonen en hun vader in het gevecht werden uitgeschakeld door de bazin, die en het mes uit de handen van een van de zonen sloeg en de andere *in doolijnghe* sloeg.

In het voorbeeld hierna afgedrukt kun je je een idee vormen van de café evenementen in de Gaepaerd. Op zijn vlaams, *zou je niet gapen?*

In het fragment zie je hoe Jan DELBAERE, de man die zoon BILLIAU zou willen tot een doordacht gedrag brengen, aangepakt wordt.

Kont gij daermede toekommen om den weirt te betaelen... m.a.w. Zonde van het glas. Je kon beter je schulden ermee betaald hebben.

In de rest van dat proces is er nog een robbertje bij de waterput waar ze bijna allemaal verdrongen. We vermoeden dat schrijvers als Maurits Karel Maria Willem Sabbe of Louis Paul Boon oeverloos geïnspireerd zouden geraken.

Ook de sociologen zouden zich kunnen verkneukelen in de verbluffende statistische gegevens. Ook dit *proces crimineele ext.*²⁰ door de selve Pieter OEGSTLANT *geroert eindigt met vervolgt door Dhr Pieter Frans DE BAENST heeschere causa officij contra Jacobus BAILLIU geaccuseerde verweerdere gecondemneert bij sententie van 28 julij 1780 tot eeuwich banissement etc.* Zoals het proces dat dan met een overvloed aan ondervragingen en papier enkele maanden later zich ook *ter Gaepaerde* afspeelt. Of deze momentopname significant is ligt ter studie.

---

20 Extraordinnair omdat het crimineel is.

Vervolg

Het gevonden misdaadmес zal nu een plekje krijgen in het Poperingse archief.

Conclusie

Hij moet ter *exemple* gestraft worden. OESTLANT mag thuis worden verhoord.. Het gaat duidelijk over Matheus Jacobus DUMELIER, als wordt hij in proces vaak kort Jacobus DUMELIER genoemd. Wat hij ook aangeeft. Hij is 26 jaar en woont met zijn moeder. Hij is daghheurman en woont in Proven.

Hij zegt zelf dat hij gevat is omdat iedereen in de herberg riep *sla doodt*, waarop hij de vlucht nam. Hij was geweest in de herberg *de naeldooghe*, uitgebaat door Pieter VAN PEENE, met Pieter PYCK, zijn *swaeger* en zijn stiefvader.

Hij moet aangeven wat hij daar dan gedronken heeft. Hij dronk – naar zijn zeggen – *de helft van een half baexken genevreen* –

onleesbaar – kunnen bier samen met zijn schoonbroer en zijn vader. Hij zou dan via de stukken land van Pieter NEUVILLE naar de Gaepaerd gegaan zijn. Ondertussen rustte hij wat uit. In de velden?

Misschien.

Hij zag onderweg Pieter GARCY, *dienaere*, de zoon van Cornel MEYSEN en een dochter die hij niet kent.

Hij heeft nog andere personen ontmoet, maar hij gaf hen enkel een goeie dag of goeie avond.

Men help hem herinneren waar hij nog geweest is en vernoemt *het Clytgen*, bij François PROVO.

Hij bekent dat hij bij PROVO een *blamuyse* is gaan halen ter betaling van schoenen die hij herstelde *immers overnieuwde schoen*. Of er volk was? Ja, er waren verschillende personen, maar hij kende er niemand. Ze waren er trouwens aan het *bollen*.

Hij had er geen *discoursen* noch met de baas, noch met de bazin. Hij laat bij het verhoor dus blijkbaar niet in zijn kaarten kijken.

En in de Gaepaerd daar bestelde hij een pint groot bier. Hij *bekent dit article*. En na die *pijnte* is hij om zijn *blamuyse* gegaan naar *Clytgen*.

De ondervrager wil weten waarom hij dan wilde terugkeren naar Gaepaerd. Hij wilde *de weerdinne zijn drie oortiens geven voor zijn pijnste groot bier*.

Blijkbaar had hij dan toch weer dorst want hij bestelde een tweede pint. Ja, dat is ook zo. En hij heeft ze ook uitgegoten. Ze was immers niet *drijnckelijk voor menschen*.

Zou je niet kwaad worden en vloeken. Hij bekent: ik heb inderdaad *nom scaré Dieu* geroepen en ik heb erbij gezegd. Zou je niet ander bier inschenken, daarstraks had je beter. *'k en moet ze niet betaelen*.

De waard heeft gezegd: naar buiten of ik zal je naar buiten slepen. De waardin heeft niets gezegd. Het is ook niet waar wat ze beweert nl. dat ze hem een *blamuyser* zou hebben gepresenteert om elders te gaan drinken.

In artikel 21 heeft de ondervrager het over een mes. Hij wil weten of hij een mes gevonden heeft bij het *waesen ofte moosen van eenen put ofte dyck* en *of dit het mes niet en was tgonnen zijn vader ofte stiefvader eens verloren hadde*. Ja! en dat klopt, hij vond een mes, maar weet niet van wie dat mes was. Hij heeft er een nieuw lemmer gedaan aan het oude *icht*.

In de ondervraging kan men hem doen bekennen dat hij dat mes nu gebruikte *tot zijn gerief*. Hij heeft het gewoonlijk bij zich *en hij seght het icht te wesen van been*.

Inderdaad , er staat *int corte Jacobus DUMELIER met date van t jaer 1780*.

Hij kan het allemaal uitleggen. Hij had *den icht* op zak. Er was een gat in zijn *brouksbourse*. Het lemmer zal erdoor gevallen zijn en sergant DE QUIDT heeft het opgeraapt.

Hij had inderdaad een mes mee. Waarmee zou hij anders tabak kerven.

Den cipier en de dienaeren hebben hem ontweert synen cousebanden ende gevisiteert en ze hebben er niets anders gevonden dan het *icht* en een *neusdouck*.

DUMELIER geeft dan omstandig verslag van de feiten in het portaal. Hij legt het zo uit dat het *lemmer geforceerd was iegens 't bert van 't portael*. De gehele omschrijving is *full action* met aanduiding rechter- en linkerhand. De verweerder werd gegrepen bij de keel en buiten geduwd. In die worsteling is het gebeurd en is de waard gekwetst in zijn zijde aldus het verhaal van de beklaagde.

De waardin riep *Jezus, Maria gij sijt gequetst*. Iemand anders binnen riep *slaet doodt*.

Dat dit het deel was van het bewuste mes kon en wilde hij niet ontkennen. Na de *ostensie* van het mes en het bijhorende pennemes hebben de ondervragers gedacht niet meer naar de versie van de beklaagde te moeten luisteren.

De waard had als reden dat hij vloekte en zweerde. De beklaagde hield vol dat het alleen was omdat hij die uitgegoten pint niet wilde betalen.

Eigenlijk heeft OUGSTLANT²¹ *sichselve gequetsthet heeft* aldus het getuigenis van DUMELIER. En *schier met de selven aesem* zou hij gezegd hebben *Gij duyvel gij steekt my met dat mes, Jezus, Maria ick ben doodt man*. Zo is het volgens de vermeende dader niet. Hij heeft enkele gezegd: ik ben gekwetst.

Hij is gevat geweest aan KESTIER's zaailand *contra den dyck*.

Hij wordt in de rand van het proces ook beschuldigd voor het feit dat hij DE QUIDT zou een *schouillie* hebben genoemd. Hij zou het nooit kunnen bewijzen.

---

21 Schrijfwijze in de definitieve ondervraging.

Veel boeken in verband met met overlijdens geven vaak enkel lijsten met een gestandaardiseerde notitie. Die notities zijn dan vaak nog eigen aan de dienstdoende pastoor of omwille van de wijze van noteren van de voorganger in hetzelfde formaat overgenomen.

Het is niet de bedoeling ons croonestuck met de Latijnse woordenlijst over te nemen. Daarom hebben we hier de originele teksten overgenomen met hun vindplaats en geprobeerd om uitdrukkingen samen aan te brengen. Een woordenlijst werkt met woorden, hier werken we met uitdrukkingen.

We hopen nog een steentje bij te dragen voor de zoeker die het geluk (sic) niet had de thesaurus van Salustius en de Bucolica van Vergilius te *savoureren*.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
Absque sacro ¹	O.-L.-Vr. II, 47		07.09.1665	Petrus PLOY
Aeta sex dierum	St.-Jan III, 5v ^o	Filiola Caroli VOET		Petronella VOET
C	St.-Jan III, 5r ^o	Filiolus Petri BONTE, aetatis suae binnestris ²	12.10.1662	
C ³ clocke	St.-Jan III, 35r ^o	Wyf van Jan ALLEMAN	20.12.1688	Anna KETS
C magna campana et sono triplici ⁴	St.-Jan III, 19r ^o		10.10.1676	Joannes DEVOS
C max ⁵ camp et pulsu triplici ⁶	St.-Jan III, 19r ^o		6.12.1672	Maria DE POUR via ⁷ . Jacob FOLCQUE
C maxima campana cant ⁸ exeq ⁹	St.-Jan III, 14 r ^o		06.01.1670	Mattheus CAILLIAU sr ¹⁰ . Via.
Cant exeq	St.-Jan III, 6 v ^o	Filia pauper ¹¹	12.03.1664	Anna VARLET
Cant exequias cum nola		Fia Guielmi MEEZE	06.03.1671	Catharina MEEZE
cleene clocke	St.-Jan III, 34v ^o		10.03.1688	Pieter PORTEMAN
cleene clocke	St.-Jan III, 35r ^o	Out jonghman om diensten aen de kercke ghedaen daer in begraven		Jan TITECA

¹Absque sacro (lectione): de heilige lezing werd weggelaten. Bij de begrafenis las men vaak de vijf boetepsalmen. Dat is een heilige lezing. Het kan wellicht ook gaan over een liturgisch gebruik (gebed) dat weggelaten werd. We betwijfelen dit. Waarom zou de pastoor het dan nog noteren?

²Binnestris: twee jaar. Bis – annus.

³C kan cleine/cleene zijn, of campana (klokje), of cantavi (heb gezongen).

⁴Sono triplici: het geluid wordt driemaal herhaald of met driemaal de sterkte – drievoudig – drie klokken?

⁵Camp: Campana. We gaan ervan uit dat dit de klok betekent. Doorgaans is het op deze vindplaatsen niet aangegeven dat het om de bijzonderste klok gaat. In de woordenboeken waar het woord wordt verklaard staat alarmklok, kerktoerenklok, dodenklok.

⁶Pulsu triplici: hier gaat het duidelijk om drie *slagen*. Of gaat het ook om drie *klokken*? Gebruikt hij de termen *sono triplici* / *pulsu triplici* door mekaar want we vinden deze uitdrukking op dezelfde blz. of is er toch een verschil?

⁷Via: Afk. vidua, Lat. Weduwe.

⁸Cant: afk. cantave, ik heb gezongen.

⁹Exeq: afk. van exequiae, uitvaart, altijd in het meervoud in het Lat.

¹⁰Senior: Afk. Sr., de oudere.

¹¹Pauper: arm, behoeftig. Pauperum: van de armen.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
cleine clocke	St.-Jan III, 49v ^o	Jonghman 20 jaar	29.01.1707	Jan DE KYNT, fs. Jan
cleine clocke	St.-Jan III, 53v ^o		12.12.1709	Cathelyne, filia Ferdinandus DERAET en Angnes VERBURGH, 4 j.
consuetis praemunitua sacramentis ¹² ecclesiae sepulta ¹³ est	St.-Jan XIII, 896	C. HAEN	1762	
cum ¹⁴ campana tertia ¹⁵	St.-Jan III, 74v ^o	75 jaar	01.01.1699	Nicolaus PYCK
cum dimidio ¹⁶	St.-Jan III, 55r ^o	vrouw van Joannes TILLIE	30.09.1710	Maria Joanna LHERMYTTE
Cum exequiae majores ¹⁷ in templo ¹⁸	O.-L.-Vrouw II, 9			Genoveva WANTEN
cum magna campana c exeq	St.-Jan III, 11r ^o		17.07.1668	Petrus fs. Mattheus CALLIAU
cum magna ¹⁹ campana et in templo sepulta	St.-Jan III, 43r ^o	Uxor ²⁰ Petri CALIONES	04.11.1697	Judoca LOTENS
cum magna campana et triplici pulsu cant ²¹ exeq	St.-Jan III, 11v ^o	Obiit ²² Dns ²³ maritus Maria POURS	26.07.1668	Jacob FOLCQUE
cum maxima c C	St.-Jan III, 8r ^o	maritus Maria HANNEREYN	10.10.1665	Joannes MOERAERT
cum maxima ²⁴ c C	St.-Jan III, 8r ^o	maritus ²⁵ Maria HANNEREYN	10.07.1665	Joannes MOERAERT

¹²Consuetis praemunitua sacramentis: verzekerd, gesterkt door de gebruikelijke sacramenten (Biecht/Sacrament van de verzoening, H. Communie/Teerspijze/Laatste H. Sacramenten/ en H. Oliesel/Sacrament der zieken.

¹³Sepultus (m.), sepulta (vr.): begraven.

¹⁴Cum: met

¹⁵Tertia: de derde klokke. We zijn geneigd dit te aanzien als de minste.

¹⁶Dimidio: half.

¹⁷Majores: een hogere plechtigheid bij de uitvaart.

¹⁸In templo: in het kerkgebouw.

¹⁹Magna: Lat. Magnus (m), magna (vr.): groot.

²⁰Uxor: echtgeno(o)te(e).

²¹Cant: Lat. Afk. cantavi: ik zong.

²²Obiit: overleed.

²³Dns: Dominus (nom.).

²⁴Maxima: de grootste plechtigheid bij de uitvaart (met het grootste klokkeglood "c": campana, en zang "C": cantavi)

²⁵Maritus: gehuwd.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
cum maxima campana cant exeq sepulta apud ²⁶ RR PP Recollectas ²⁷	St.-Jan III, 13v°	Filia devotaria ²⁸	17.11.1669	Christijna HANCX
cum maxima campana et pulsu triplici	St.-Jan III, 22r°	Viduus ²⁹ trucidatus ³⁰	20.02.1673	Joannes MAKEBLIJDE
Cum maxima campana et sono triplici sepulta circa vesperem ³¹	St.-Jan III, 6v°	Via Francisci FOLCQUE	06.04.1664	Maria GLORIBUS
cum med ³² cam ³³	St.-Jan III, 29 r°		21.05.1676	Anth. VERYSSER
cum media campana	St.-Jan III, 7v°	Begr. 1 februari	31.01.1665	Jacoba DEBAENE, uxor Petrus MORTIER
cum media campana	St.-Jan III, 10v°		30.12.1667	Nicolaus OBRON maritus Maria GALOIS
Cum media campana	St.-Jan III, 14v°	Maritus Judoca LAMELIS	18.10.1668	Joannes DE FLOUCQ
Cum media ³⁴ campana	St.-Jan III, 7v°	Ux Petri MORTIER	31.01.1665	Jacoba DEBAENE
Cum media campana C exeq	St.-Jan III, 8r°	juvenis	12.10.1665	Daniël DESCHILDERE
Cum media campana C exeq	St.-Jan III, 10v°	Maritus Maria GALOIS	10.12.16673	Nicolaas OBRON
Cum mediocri ³⁵ campana	St.-Jan III, 27r°		16.10.1679	Cristina fia Francisci DEPUYDT
Cum minima ³⁶ campana (nola ³⁷)	St.-Jan III, 4v°	Maritus Catharina VAN BERTEN	15.05.1662	Martinus BERTREZ
cum minima ³⁸ campana c	St.-Jan III, 4r°	via Joannes SCHERPEREEL	24.04.1668	Elisabeth CALLEWAERT

²⁶Apud: bij.

²⁸Filia devotaria, ook filia devota: devoot, toegewijd aan. Dit hoeft niet onmiddellijk een kloosterlinge te zijn.

²⁷De EE PP Recolletten deden ook een dienst in hun kerk voor hun weldoeners.

²⁹Viduus: weduwnaar. Afk. Vid.

³⁰Trucidatus: vermoord.

³¹Vesper: avond.

³²Med: Afk. van media, de middenste klok, met gemiddelde eer.

³³Cam: afk. campana, zie voetnoot 3.

³⁴Media: zie 25.

³⁵Mediocri: middelste.

³⁶Minima: duidelijk de minste, hier zelfs vervangen door nola/nihil.

³⁷Nola staat er boven geschreven.

³⁸Minima geschrapt en vervangen door nola: geen.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
Cum missa de angelis primo pulsu ³⁹	St.-Bertinus XIX, 450	Fia Dni Joannis Jacobi et Della ⁴⁰ Josephae LAFOND	15.08.1759	Maria Theresia DEBEER
cum missa de angelis ⁴¹ pulsu ⁴² sepulta est	St.-Bertinus XIX	filia consultissimi Dni ⁴³ Ludovici Bonaventurae PROVENTIER et Della Mariae Bararae RAULÉ	28.03.1745	Maria Barbara Clara
cum nola	St.-Jan III, 28v°		19.01.1681	Joannes DECOK
cum parva campana	St.-Jan III, 5v°	Ancilla Jois DEBERGH	12.03.1663	Elisabeth FUREZ
Cum parva campana C exeq		fs. Nobilis		Catharina ONOF
cum parvijs bapti equijs	O.-L.-Vr. II, 41		26.10.1662	Joannes SAIGE
cum parvijs exequijs ⁴⁴	O.-L.-Vr. II, 47	Uxor Petronellae DONDEIYNE	27.09.1665	Jacob LEUS
cum primo pulsu et missa de angelis	St.-Bertinus XIX	Filia Dni Benedictii REYPHINS et Della Angela LANSZWEERT	13.11.1746	Barbara
cum quarto pulsu ⁴⁵	St.-Jan III, 54v°		27.05.1710	Ludovicus LEROY
cum quarto pulsu cum pauperibus ⁴⁶	St.-Jan III, 55r°	Mortuus est in hospitali ⁴⁷	21.10.1710	Joes ALLEWAERT maritus
cum sacro	O.-L.-Vr. II, 1	Habitat Ipris ⁴⁸ , fs. Maillaert	05.11.1647	Maillaert VERMEULEN
cum sacro	St.-Bertinus XIX	zv. Franciscus Jacobus DE LA FONTEYNE en Anna Catharina BLYFFYER	01.12.1744	Franciscus Ludovicus
Cum sacro ⁴⁹	St.-Bertinus XIX, 443	Fia Joannis Baptistae et Mairae Joannae VERSCHAEVE	26.10.1757	Barabara Victoria LAVA

³⁹Primo pulsu: met de elementaire eer. Wat de klokken betreft

⁴⁰Delle: Lat. Afk. Domicella, de edele dame.

⁴¹De angelis: de eucharistieviering die in de volksmond engelenmis werd genoemd. Deze viering heeft een eigen tekst.

⁴²Majori pulsu: met de grote slag, de grotere klok. Wellicht is maxima nog sterker.

⁴³Consultissimi Dni: van de meest ervaren Heer, van de zeer bekwame Heer. Dni: gen. van Dominus.

⁴⁴Parvijs exequijs: met de kleine uitvaartdienst. Lat. Mv. abl.

⁴⁵Quarto pulsu: met de vierde categorie. Dit is wellicht een mindere categorie. We komen die zelden tegen. Minima en nola zijn wellicht de laagste vorm.

⁴⁶Cum pauperibus: met de armen.

⁴⁷Mortuus est in hospitali: overleden in het gasthuis.

⁴⁸Habitat Ipris: hij woont in Ieper.

⁴⁹Sacro: Wanneer de term voluit wordt geschreven plaatst men *cum sacro lecto*. Met heilige gezangen. De boetepsalmen. Gebruikelijk tot voor het 1e Vaticaans concilie: de Laudén voor de overledenen.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
cum sacro 17° exequiis cantavi 30°	St.-Jan III, 4r°	Maritus Judocae BRUNEAU	16.12.1661	Christianus ENTE
cum tertio pulsu ⁵⁰	St.-Jan III, 55r°		17.09.1710	Nicolaus LEDOORE
disch schelle ⁵¹	St.-Jan III, 35r°		09.12.1688	Joannes VERBRUGGHE
Eundem die fuerunt exequiae cum media campana – fundavit universarium ⁵² singulis annis ⁵³ in perpetuum cantandum ⁵⁴ circa finem januarii solvendum per receptorem mensae pauperum ⁵⁵	St.-Jan III, 10v°	Cum quae aniversaum pulsari debet	30.01.1668	Jacoba VERMEULEN, fia Nobilis
Exeq cum nola C	St.-Jan III, 5r°	Adolescentula ⁵⁶ lapsa ex ceraso ⁵⁷	21.07.1662	Jacoba VAN BERTEN
exeq cum parva campana c	St.-Jan III, 4v°		8.04.1662	Jacob DEQUICKE
Exequiae cum mediocri campana cantavi	St.-Jan III, 4v°	maritus	28.02.1661	Antonius MAHIEU
exequiae cum minori ⁵⁸ campana	St.-Jan III, 4r°	In ecclesia ⁵⁹ P. Recolletum erat sepulta etiamsi tmn ⁶⁰ fuisset ⁶¹ sepulta in caemetria parochiali ⁶²	18.12.1658	Joanna BAERT filia devota
exequiae cum nola C	St.-Jan III, 5r°		7.07.1662	Jacob VAN BERTEN

⁵⁰Tertio pulsu: derde categorie.

⁵¹Disch schelle: de begrafenisdiensten die door de gemeenschap werden betaald met hun eigen klokkengelui.

⁵²Fundavit universarium: hij betaalde voor een fundatie, waarbij er jaarlijks bepaalde verplichtingen moesten uitgevoerd worden.

⁵³Singulis annis: Ieder (afzonderlijk) jaar.

⁵⁴Cantandum: er moest een jaargetijde gezongen worden.

⁵⁵Receptorem mensae pauperum: Ieder jaar brooddeling aan de armen op het eind van januari.

⁵⁶Adolescentula: adolescente (vr.)

⁵⁷Ex ceraso: uit de kersenboom.

⁵⁸Minor: de mindere. Minimus: de minste.

⁵⁹Ecclesia: Lat. Kerk.

⁶⁰Etiamsi tmn: Lat. Etiamsi tamen, zelfs indien daarentegen.

⁶¹Fuisset: vorm van esse, indien zou zijn.

⁶²caemetria parochiali: de begraafplaats van de parochie, het kerkhof.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
Exequiae cum parva campana cantanda	St.-Jan III, 4v ^o	Famulus ⁶³ Jacobi QUICKE	08.04.1662	Joannes VERSCHUIJVELE
exequiae cum parva campana cantavi	St.-Jan III, 4v ^o		28 .02.1662	Antonius MAHIEU maritus
exequiae mediocres ⁶⁴ faciendae ⁶⁵	O.-L.-Vr. II, 47		05.06.1665	Maillaert LEBBE
Exequiaes minores	O.-L.-Vrouw II, 11		10.1649	Petrus PENNY
Exequijs mediocribus	O.-L.-Vrouw II, 9		06.1649	Michael VAN THUYNE
Exequijs minimis	O.-L.-Vrouw II, 11		04.10.1649	Joannes BARBERI
extr ⁶⁶ unctione ⁶⁷ necnon ⁶⁸ papali benedictione ⁶⁹ munitus – sepultus fuit in caemeterio nostro ⁷⁰	St.-Jan XIII, 1722	Mercator – handelaar – 38 j.- altionis sex pedum quinque digitorum ⁷¹ habens capillos subnigros ⁷² – oculos caesios ⁷³ – civitas germania metropolis Brigovia in Alsatia ⁷⁴	16.06.1779	Mattheus SWERE (na contr. CHWERER, 4 kinderen en gehuwd)
extrema unctione munitus	St.-Jan XIII, 274	C. HAEN	1750	
filiola	St.-Jan III, 4r ^o	Filiola ⁷⁵ Petri DE MOL aet ⁷⁶ suae quattuor ⁷⁷ annorum ⁷⁸	25.09.1661	

⁶³Famulus: dienstknecht.

⁶⁴Exequiae mediocres: de middenste klasse van uitvaart.

⁶⁵Faciendae: te doen, uit te voeren.

⁶⁶Extr: Lat. Extrema: Laatste

⁶⁷Unctione: Lat. Unctio (unctione abl.), zalving. Het sacrament der zieken.

⁶⁸Necnon: en ook

⁶⁹Papali benedictione: Pauselijke zegen (in articulo mortis). De priester kan onderbepaalde voorwaarden de zegen van de paus geven aan een stervende.

⁷⁰Caemeterio nostr: onze begraafplaats.

⁷¹Altionis sex pedum quinque digitorum: 6 voet en 5 duimen lang.

⁷²Habens capillos subnigros: enigszins donker haar.

⁷³Oculos Caesios: blauw grijze ogen.

⁷⁴Civitas germania metropolis Brigovia in Alsatia: uit de Duitse stad; Brigovia = Breisgau, streek in ZW Duitsland

⁷⁵Filiola: meisje, klein meisje.

⁷⁶Aetatis: van leeftijd. Afk. Lat. Aetas (aet., aeta.). Suae: van haar.

⁷⁷Quattuor: vier.

⁷⁸Annorum: Lat. Jaren (mv. gen.), annus: jaar.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
groote clocke	St.-Jan III, 54r ^o	In tclooster der Penijtanten en voorschr. daeghe begraven tot de E. Paters Recoletten	07.01.1710	Mary Anne VAN RENYNGHE, fia Pieter en Joffr. Mary VALCKE(s)
humatus ⁷⁹ est in nostra ecclesia in medio choro ⁸⁰ contra commnionis mensam ⁸¹ sub lampide ⁸²	St.-Jan XIII, 1085		28.01.1766	R adm D ⁸³ Carolus HAEN
In ecclesia nostra juxta altaris Divae Virginis ⁸⁴ ad coram epistulae ⁸⁵	St.-Jan XIII, 1395	Vir bonus pius ⁸⁶ ac verus pater pauperum ⁸⁷ – meer dan 40 jaar schepen, fs Jacobi en Dlle Theresia FOLCQUE, 88 j. – aanw. Kann. Jac. DELANGHE, (Walburgis Veurne) en J. B. VAN DUYPHUYTS	15.02.1773 overleden en 15e begraven	Jacobus Franciscus DELANGHE, x Magdalena VANDER FOSSE
In medio ecclesiae choro contra contritionis mensam sub lampide	St.-Jan XIII, 1085	33 j.	28.01.1766	R adm D Carolus HAEN
in perpetuum cantandum ⁸⁸ circa finem januarii solvendum	St.-Jan III, 10v ^o	Filia nobilis fundavit anniversarium singulis annis.. per receptorem mensae pauperum eunden die fuerunt exequiae cum media campana cum qua anniversarium pulsari debet ⁸⁹	30.01.1668	Jacoba VERMEULEN
inf	St.-Jan III, 29v ^o		21.08.1681	Ludovicus FOCQUENBERGHE
infans ⁹⁰	St.-Jan III,		10 08 1671	Jacob ONOF

⁷⁹Humatus: *ter aarde besteld*, begraven.

⁸⁰In medio choro: midden in het koor.

⁸³R adm D: Reverendus admodum Dominus: Eerwaarde Heer (Carolus HAEN) op dat moment...

⁸¹Contra communionis mensam: tegen de Communiebank.

⁸²Sub lampide: onder de lamp, als de “m” er niet staat dan is het onder *een steen* (lapide), maar dat zou sowieso wellicht niet genoteerd zijn..

⁸⁴Juxta altaris Divae Virginis: naast het altaar van de Heilige Maagd.

⁸⁵Coram epistulae: aan de epistelkant.

⁸⁶Vir bonus: een vroom man.

⁸⁷Verus pater pauperum: een ware vader voor de armen.

⁸⁸In perpetuum cantandum: eeuwig te zingen.

⁸⁹Qua anniversarium pulsari debet: waarmee het jaargetijde moet geklept/geluid worden.

⁹⁰Infans: kind. Dit wordt gebruikt in algemene zin, noch adolescent, noch volwassene. Proles is gebruikt in de kontekst *kind van*, kroost.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
infans sine noe ⁹¹	St.-Jan III, 41v°		19.01.1695	Infans Petri MOL(s)
infans cleene clocke	St.-Jan III, 52v°	Gestorven in het clooster der penijtenten en begraven in het selve clooster tdaeghs te voren	20.12.1708	Mariana, fia. Corneli GARCY en Barabra CEULENAERE
kleine clocke	St.-Jan III, 53v°		09.12.1709	Joosynke QUYNTEREEL weduwe Gelaude KEULENAERE
kynt	St.-Jan III, 30r°		14.11.1681	Cathelyne CORNETTE
kynt	St.-Jan III, 35r°		12.12.1688	Cathelyne PUYT
L ⁹²	St.-Jan III, 5v°	Filiolus Ludovici DEHEM, 12 m.	09.01.1663	Ludovicus
Legi	St.-Jan III, 4r°	Proles ⁹³ Nicolai OBRON ab obstetrice baptizata ⁹⁴	16.11.1662	proles
legi	St.-Jan III, 4r°	Aetate suae mensium		Maria, fia Christiani ENTEN
magn ⁹⁵ camp	St.-Jan III, 29r°	uxor George	6.06.1671	Jacoba VANDEN AMEELE
magna ⁹⁶ campana C exeq	St.-Jan III, 11r°	Via Jacobi CAILLIAU sepulta est 27a ..	26.05.1668	Francisca VANDEN AMEELE
magna campana et triplici pulsu Cant exeq	St.-Jan III, 17v°	filius Francisci maritus Maria POURS	26.07.1668	Dns Jacobus FOLCQUE,
maxima c C e	St.-Jan III, 11 r°		26.05.1668	Francisca VANDEN AMEELE, via Jacob CALLIAU
maxima campana	St.-Jan III, 19r°		20 .02.1673	Joannes MALEBLIJDE

⁹¹Sine noe = sine nomine, naamloos.

⁹²L: afk. Lat. Legi, heb ik gelezen, de psalmen of de liturgie van de afgestorvene De **absoute** (eigenlijk *absolutio*) of **laatste smeking** is het ritueel aan het einde van de katholieke uitvaartliturgie waarbij de lijkbaar wordt besprenkeld met wijwater en bewierookt, onder het uitspreken van begeleidende gebeden. Deze gebeden spreken hoofdzakelijk over het oordeel Gods waarvoor het gebed van de Kerk de overledene wil behoeden. Het is ook een laatste eerbetoon aan het lichaam van de overledene. Absoute is afkomstig van *absolvere*, wat 'losmaken' of 'bevrijden' betekent. Ook de absolutie stamt van dit woord, ook al is de ritus van de absoute geen vorm van absolutie. Daarna wordt, meestal onder het zingen van het In Paradisum de overledene de kerk uitgedragen, waarna de begrafenis plaatsvindt.

⁹³Proles: Zie voetnoot 92.

⁹⁴Ab ostetrice baptizata: door de vroedvrouw gedoopt. Er bestond een uitgebreide handleiding die voortdurend werd verfijnd opdat er geen kind zonder doopsel zou sterven. Een kind dat niet gedoopt was werd in ongewijde aarde begraven. Men vond voorschriften waarbij een kind dat dreigde te sterven in de moederschoot werd gedoopt via een canula. Die kinderen kregen bij de geboorte ook de Communie. Ongedoopt kwamen ze in de *limbus puerorum*: het voorgeburchte van de hel. Benedictus XVI noemde dit recent secundaire theologie.

⁹⁵Magna: magn., m., met de grote klok.

⁹⁶Doorheen het woord is op de “g” een “x” geschreven.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
maxima campana et sono triplici	St.-Jan III, 6 v°	Via Franciscis FOLCQUE sepulta circa vesperam	07.04.1664	Maria GLORIBUS
met de schelle	St.-Jan III, 35v	Wyf van Jacques VERBRUGGHE	21.03.1689	Mary LEDOQUE
met de schelle	St.-Jan III, 35v°	Wyf van . RYCKEWAERT	07.04.1689	Cathelyne BERVOET
middel clocke	St.-Jan III, 34v°		04.02.1688	Charles DE WITTE
middel clocke	St.-Jan III, 47	Huisvr. Van Pieter TOUSSIN	16.09.1704	Mayke CAENE(s)
minima ⁹⁷ campana C	St.-Jan III, 4v°	Maritus Maria Catharina VAN BERTEN	15.05.1662	Martinus URTREZ
minori campana C	St.-Jan III, 4r°	sepulta in ecclia PP Recollect et exequiae debebant fieri cum mediocri campana	18.12.1661	Joanna BAERT filia devota
missa de angelis	St.-Bertinus XIX, 592	Zv. Joannes GOOSSENS en Catherine Rose IWEINS	29.10.1744	Franciscus Dominicus, 32j.
more pauperum ⁹⁸	St.-Bertinus XIX,	Fia Petruï Jois et Maria Joanna BILLIAU cjugum	23.01.1761	Maria Josepha DEDOOVEN
mortuus est ⁹⁹	St.-Jan III, 1r°	R. ADM. D. Guielmus VAN DOLRE, pastor, Joannes FOBERT, vice pastor ¹⁰⁰ , sacellanus ¹⁰¹	21.10.1657	Nicolaus BERGHE
nescientibus scribere ¹⁰²	St.-Bertinus XIX, 646		27.02.1777	Joanna Barbara CORNELIS
nola	St.-Jan III, 29r°	Begraven in EE. PP. Recoletten	27.05.1671	Catharina HAESE
obiit ¹⁰³ in Domino	St.-Jan XIII, 1085	33 j.	1766	R adm D Carolus HAEN
occisus a militibus ¹⁰⁴	St.-Jan III,		16.05.1658	Robertus VAN CAISEELE
Oio pauper ¹⁰⁵	O.-L.-Vr. II, 47	Uxor Joanniis LEFEBURE	22.06.1665	Petronella GAUWES

⁹⁷ Minima is niet geschrapt, maar er staat boven *nola* = dus weinig of niets.

⁹⁸ More pauperum: op de wijze zoals de armen worden begraven.

⁹⁹ Mortuus: gestorven.

¹⁰⁰ Vice pastor: medepastoor, onderpastoor.

¹⁰¹ Sacellanus: kapelaan, priester die de verantwoordelijkheid draagt van een kapel, vaak ook de proost van de verenigingen, niet de rector/pastoor van de parochie.

¹⁰² Nescientibus scribere: niet kunnende schrijven.

¹⁰³ Obiit: stierf, in Domino: in de Heer.

¹⁰⁴ Occisus a militibus: vermoord door soldaten.

¹⁰⁵ Oio: Omnino pauper: over de gehele lijn arm, zeer arm, echt arm, alleszins arm.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
Omnibus eccelsiae sacraentis praemunitus ¹⁰⁶	St.-Jan XIII, 1262	J.B. PELCKMANS	1769	C VANDUYFHUYS
p camp	St.-Jan III, 32r°		01.04.1684	Catharina WAGHEMAKER
p camp	St.-Jan III, 29r°		10.05.1671	Jacobus TROOSTER
p camp ¹⁰⁷	St.-Jan III, 29 r°		21.05.1686	Jacob DE WAEGHEMAEKER
par cam	St.-Jan III, 29v°		19.05.1671	Petrus DEWULF
par cam	St.-Jan III, 28v°		22.02.1681	Joanna PITILIOEN
par camp	St.-Jan III, 29r°		17.05.1671	Maria BERGOF
par camp	St.-Jan III, 28v°		12.02.1681	Carolus DE TROOSTER
parva campana exeq C	St.-Jan III	Viduus fatis senex ¹⁰⁸	23.06.1662	Petrus GOESTEENE
parvulus	O.-L.-Vrouw II, 7	Parvulus ¹⁰⁹ , fs ¹¹⁰ . Adriani DEPOO		Ludovicus DE POO
pauper	St.-Jan III,		08.1662	Zonder voornaam filia va Jacob LEFEBVRE pauper
pauper et egenus ¹¹¹ , sepultusque fuit – sacramentali confessione ¹¹² et extr unctione munitus	St.-Jan XIII, 1479	maritus – uti dicebat ¹¹³ .	10 .02.1774, overl. 08	Joseph TRENSOL
Pauper L	St.-Jan III, 6v°	maritus	30.04.1664	Carolus HOET
pauper peste ¹¹⁴	O.-L.-Vrouw II, 6		07.11.1647	Aegidius CREUS
Pauper sepultus cum sacro legi	St.-Jan III, 5v°	Viduus centenarius ¹¹⁵	10.12.1662	Petrus VERSUYPE

¹⁰⁶Omnibus ecclesiae sacramentis praemunitus: vooraf gesterkt door alle sacramenten van de Kerk.

¹⁰⁷P., par.: Afk. Lat. Parva, klein. Zie voetnoot 9. In deze periode sterven er heel veel en de afkortingen zijn gemakshalve vermoeden we. Handtekening van de pastoor is er niet.

¹⁰⁸Fatis senex: Lat. Fatis: afgemat, senex: oud.

¹⁰⁹Parvulus: Lat. klein kind.

¹¹⁰Fs: Afk. filius (m.), filia (vr.) zoon, dochter.

¹¹¹Egenius: verstoken.

¹¹²Sacramentali confessione: sacramentele belijdenis, biecht, sacrament der verzoening.

¹¹³Uti dicebat: zoals hij zei.

¹¹⁴Peste: pest.

¹¹⁵Centenarius: honderjarige.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
post sacramentalem confessionem	St.-Jan XIII, 1085	33 j.	1766	R adm D Carolus HAEN
pro Deo	St.-Bertinus XIX, 404	Filius Anthony VANDOOREN et Marthae VANDAMME	03.07.1750	Joannes Baptist
pulsij ¹¹⁶ 3tio	St.-Jan III, 46v ^o	extranea insulensis ¹¹⁷ quae tam ¹¹⁸ obiit in monasterio religiosam penitentum ¹¹⁹ hujus parochiae ¹²⁰ St Jois ¹²¹ Poperinghis	25.06.1703	Domicella Maria Magdalena STAELENS
pulsu 3o	St.-Jan III, 55v ^o		05.11.1710	Albertus LAUWERS
pulsu pauperem	St.-Jan III, 54v ^o	vidua Joannis MAHIEU		Catharina KESTELYN,
pulsu secundo et sepulta est in ecclesia	St.-Jan III, 43r ^o	Uxor Francisci DEMOL		Maria BOLLAER(s)
pulsu tertio ¹²²	St.-Jan III, 43r ^o	Fia Hieronimi et Angela DELIE, aet duorum circiter mensium		Jacoba DE BLIECK, fia Henrici
Qui declarunt ¹²³ se nescire scribere	St.-Bertinus XIX, 560	fs. Jacobus Franciscus et Maria Clara MAHIEU, aetatis quattuor mensium	01.06.1772	Joannes Baptistae DEHAESE
Qui mecum signarunt ¹²⁴	St. Bertinus XIX, 523	fs. Petrus Jacobus SIFYS, x Anna Maira VERMOTE conj, aetatis unius anni cum dimidio	01.09.1770	Petrus Josephus SIFYS
recens natus ¹²⁵	St.-Jan III, 12 v ^o	Filiolus Antonii VERYSERE	21.06.1669	Jacobus VERYSERE
Restant ¹²⁶ exequiae per med camp	O.-L.-Vr. II, 1	Uxor Mahieu DEQUIT	18.11.1646	N.N.

¹¹⁶Doorgaans pulsu, hier pulsij. De verbuiging van pulsus is hier niet gevolgd.

¹¹⁷Extranea insulensis: uitheems eilandbewo(o)n(st)er

¹¹⁸Tam: echter.

¹¹⁹In monasterio religiosam penitentum: in het klooster van de religieuze Penitenten.

¹²⁰Huijus parochiae: van deze parochie.

¹²¹Sti Jois: Afk. Sancti Joannis, van Sint Jan.

¹²²Pulsu tertio: zie ook voetnoot 12. Drie verschillende wijzen om de derde categorie aan te duiden?

¹²³Qui declarunt: sui declaverunt, die verklaarden.

¹²⁴Signarunt: signaverunt, tekenden.

¹²⁵Recens natus: pas geboren.

¹²⁶Restant: blijft. Exequiae is altijd mv. vandaar de 3e persoon mv.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
Sacramentali confessione et extr unctione munitus	St.-Jan XIII, 1479	Maritus uti dicebat	10.02.1774	Joseph TRENSOL
sacro decantato ¹²⁷	O.-L.-Vr. II, 41	Fia Christiani	13.12.1662	Francisca BOUVE
sacro lecto sed exequiae illius mediocres sunt celebratae ¹²⁸	O.-L.-Vrouw II, 9		05.1649	Joannes PILION
schelle	St.-Jan III, 50v°	Out in de tseventich jaeren	05.12.1707	Mary, weduwe van Joannes PARRESYS
se nescire signaturam apponere ¹²⁹	St.-Bertinus XIX, 523	Fs. Joannis et Maria Cornelia BEHAEGHEL aetatis unius anni ¹³⁰ cum sex mensibus ¹³¹ in caemeterio hius parochiae sepultus	01.09.1770	Benedictus VANDER CRUCE
secundo pulsu	St.-Bertinus XIX, 382	Filia Bonaventurae Mathei COURTOIS, custodis ¹³² , et Mariae Brigittae MAES	03.08.1746	Bonventura Joannes
sepelivi ¹³³ N.N.	St.-Jan III, 3v°	Ubi sepeliriatus infans non baptisatus ¹³⁴ – de eo quod ¹³⁵ nullum signum contritionis ¹³⁶ aut christianitatis ¹³⁷ seu rosari in eo invenerim ¹³⁸ mortuus est in platea ¹³⁹ prope molam in via Iprensensis ¹⁴⁰ aetatis suae ut apparebat 48 aut circiter	09.06.1659	Franciscus
sepulta disch ¹⁴¹	St.-Jan III, 51v°	Uxor Gillis BULTEEL	11.09.1708	Maria TROOSTER

¹²⁷Decantato: ik heb gezongen, hier wellicht toch niet, maar in de oorspronkelijke betekenis: van buiten opdreunen.

¹²⁸Exequiae sunt celebratae: de uitvaart is *gevierd/is doorgegaan*.

¹²⁹Signaturam apponere: een handtekening zette.

¹³⁰Unius anni: van één jaar.

¹³¹Sex mensibus: zes maanden.

¹³²Custos, odis = koster.

¹³³Sepelivi: ik heb begraven.

¹³⁴Ubi sepeliriatus infans non baptisatus: waar een ongedoopt kind zal worden begraven

¹³⁵De eo quod: uit die reden dat, omdat.

¹³⁶Nullum signum contritionis: geen enkel teken van bekering.

¹³⁷Aut christianitatis: van christenheid

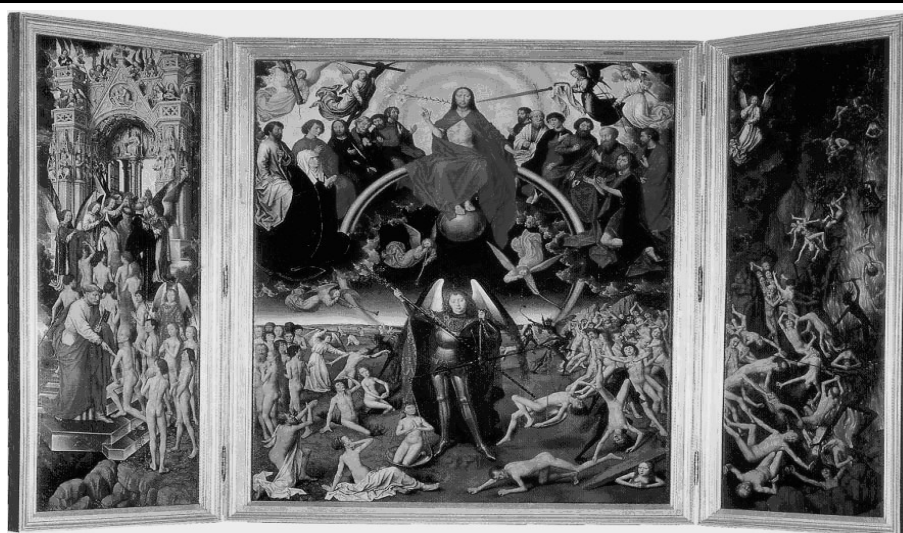
¹³⁸Seu rosari in eo invenerim: of een rozenkrans bij hem zou vinden

¹³⁹In platea: op straat

¹⁴⁰Prope molam in Iprensensis: Bij de molen in de Ieperstraat.

¹⁴¹Disch: het woord *disch*, tafel is een restant van het feit dat vanuit de parochie, de kerk, de pastoor er een *tafel van de Heilige Geest* bestond. Dit was de voorloper van het O.C.M.W toen nog de DIS genoemd. Deze instelling was een gevolg van de diakonie binnen de christenheid.

Term	Vindplaats	Verdere bepalingen	Datum	Betrokkene
Sepulta .. cum magna campana C exeq	St.-Jan III, 11 r°	Via Jacobi CAILLIAU	26.05.1668	Francisca VANDEN AMEELE
sepulta cum media campana	St.-Jan III, 8v°	Begr. 31.01. Celebrata 2 maart.	31.01.1666	Anna GRAVE uxor Frans THEROUDT
sepulta est	St.-Jan XIII, 106	C. HAEN	1747	
sepultus	St.-Jan XIII, 1086	J.B. PELCKMANS	25.06.1766	
sepultus Sine nomine ¹⁴²	St.-Jan III, 41v°		.02.1695	Infans Joes BONTE
Sepultus fuit in caemeterio nostro ¹⁴³	St.-Jan XIII, 1722	id.	16.06.1779	Matthias SWERER (CHWERER
sepultus in ecclesia Cum triplici pulsij	St.-Jan III,		20.07.1699	Dns Jacobus WENIS
sepultus in ecclesia cum mediocri campana	St.-Jan III, 27r°		23.01.1680	Theodorus LOYS
sine exequiis illius celebratae sunt	O.-L.-Vr. II, 3		03.1647	Petrus PICAVEDT
sine sacro	O.-L.-Vr. II, 47	fs. Philippi	17.09.1665	Petrus PETIT
subitanea morte oppressus ¹⁴⁴	St.-Jan XIII, 1085	J. B. HUYGHE, deservitor (later mei-juni vicarius) 33 j.	28.01.1766	R adm D Carolus HAEN
vagabundus ¹⁴⁵ pauper	St. –Jan III		26.11.1678	Ambrosius

Laatste oordeel
Hans Memling

gecopieerd van CGFA-website: <http://sunsite.auc.dk/cgfa/memling/p-memling16.htm>

¹⁴²Sine nomine, zie voetnoot 93.

¹⁴³Nostro: Lat. Noster: onze.

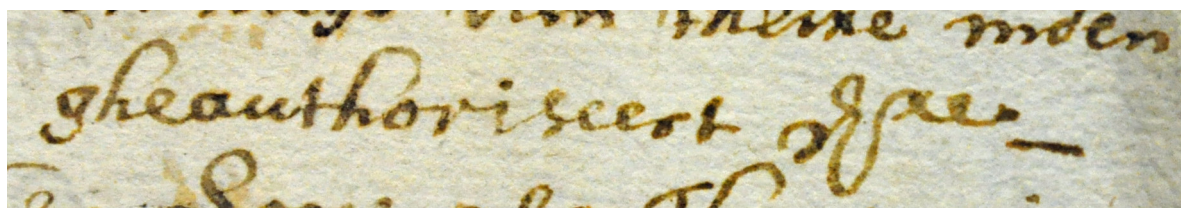
¹⁴⁴Subitanea morte oppressus: door een plotse dood overvallen.

¹⁴⁵Vagabundus: zwervend.

EEN AANGESLAGEN DEURWAARDER

INLEIDING

In de verzameling processtukken die het stadsarchief van Poperinge rijk is zitten mooie pareltjes. Beledigingen, diefstal, familieruzies, geldzaken, alles passeert de revue. En af en toe springt er eentje uit de band. Zo vonden we in de zuurvrije doos SAP 149b processtukken uit het jaar 1680, 1681 en 1682, een redelijk dikke bundel in verband met Pieter EVERAERT. Ik had deze brave man al ontmoet in de jaren ervoor, als uitvoerder van zijn job, nu eens voor de *heescher*, dan weer voor de *verweerder*. En soms was hij zelf *heescher* : Pieter was deurwaarder van beroep. Toen we onderstaande afkorting, zie afbeelding, voor de eerste maal tegenkwamen was ons niet onmiddellijk duidelijk wat hiermee bedoeld werd. Vergelijken van teksten bracht ons de oplossing : de afkorting staat voor *deurwaarder*.

Toen in april 1680 zijn echtgenote Judich DEWITTE overleed, kort na de geboorte van een zoon Pieter (maart), besepte hij nog niet wat hem boven het hoofd hing. In dit nummer proberen we te schetsen wat er zich afspeelde in de loop van het proces tussen ene Pieter OLLIVIER en de deurwaarder.

Opmerking:

1. Een paar keer vinden we tussen de processtukken *een extraict vuyt de rolle van extraordinaire proceduren*. Daarin vinden we de data waarop bepaalde stappen gezet worden in het proces, en daardoor weten we ook dat hier en daar een stuk ontbreekt. Hoe deze zaak uiteindelijk afliep staat niet zwart op wit te lezen, maar dankzij twee processen in de marge, tussen OLLEVIER en andere schuldeisers, hebben we toch een vermoeden.
2. Val niet over de verschillende schrijfwijzen der eigennamen. In die tijden stak het blijkbaar niet zo nauw. EVERAERT wordt wel op tien manieren geschreven.

PIETER OLLEVIER

De zaak ging aan het rollen (22/6/1680) toen Pieter OLLIVIER een bedrag van 344 pond parisis eiste van de deurwaarder, voor bewezen diensten. We lezen het volgende :

Verthoont reverentelick Pieter OLLIVIER dict doulphine¹ dat hij op den 8en van septembre (1679) laetsleden ghearriveert sijnde in deser stede, hem ghevonden heeft ter persooone van Sr Pieter EVERAERT, dies sij onderlynghe ghevalen sijn d'acoorde, te weten dat den suppliant den voornoemden EVERAERT soudde dienen in het bedienen van het officie van huijssier² als adsistent, ghelyck hij tot als ghisteren effectivelick heeft ghedaen op de salarissen ende proffijten eene adsistent competerende, sonder datten suppliant niet eenen stuiver en heeft gheproffijteert van alle de executien tsijnder adsistentie ghedaen als journalien van wettebode die hij somwijllen, ende den meerderen deel hij diverschen plaetsen gherecommandeert, ende bij hem gheproffijtteert sijn

¹ Dict daulphine : in alle processtukken wordt deze bijnaam toegevoegd, ook op ettelijke manieren geschreven

² Huissier: deurwaarder

gheworden, dogh den verthoonder sal hem contenteren midts betaelynghe ghenieten van twaelf stuvers sdaeghs ghedeurende den voorseiden tijt, vut brynghende tsijdert den 9en september vande voorleden jaere, tot en metten 25en deser maent junij, twee hondert zevenentachtich daeghen in ponden parisis driehondert vier en veertich ponden acht schelle parisis, die den voornoemden EVERAERT schuldich is den verthoonder te betaelen metghaeders hem te restitueren seven pistolen³ en half in specie hem ende sijn huusvrouw gheleent ofte ghegheven in bewaernisse, refuseert, alle tselve benevens den suppliant sijnde dienst, ende behoudende sijn middelen omme hem te verhelpen, oorsaecke hij hem keert to Ulieden heeren ...

Blijkbaar had de eiser niet alleen voor de verweerder gewerkt, hij had hem ook zeven en half pistolen geleend. En dat was niet alles.

OLLIVIER vroeg ook restitutie van zijn garderobe :

vier hemdens vier paer maissetten seven crowatten elfve neusdoucken een buffelschen brouck een grauwe lackencleet hoet ende koussen twelcke den verweerdere tsijnen huuse is behoudende sonder dheeschere te willen laeten volghen,

En als klap op de vuurpijl had EVERAERT het paard van de eiser gebruikt en verkocht. Je zou voor minder naar de rechter stappen :

mitsghaeders omme betaelynghe van noch achthien patacons⁴ over de weerde van sheeschers peert twelcke den verweerdere naer een lanckdeurich gebruuck heeft vercocht alles met den intrest ende kosten ...

In het antwoord van EVERAERT wordt alles weerlegd.

Sonder preiudicie van welcken seght verweerder sheeschers requeste te reiecteren by peure loochenynghe frivoliteyt⁵ ende impertinentie⁶ ende namentlick dat den heeschere metten verweerdere soude ghemaect hebben eenich accoort ghelick hy ten hoofde van syn requeste poseert

Volgens EVERAERT heeft OLLIVIER de hele periode bij hem gelogeert en werd de arme drommel door hem onderhouden, en is het nogal lichtzinnig van de eiser om te vragen daarvoor nog betaald te worden :

emmers wat apparentie soude het connen wesen soo van syn vermeten accoort als gheleende ghelde anneghesien hij heeschere es ghecommen sverweorders huuse teenemaele veraermoet soo in ghesontheyt als cleederen ende by dies geweest onbequaem in sverweorders fonctie jae selfs niet het vierde weerdich vande montkosten by den verweerdere ghesupporteert

EVERAERT ontkent ook wel ende expresselick de pretense geadvancheerde ofte in bewaernisse genomen te hebben de seven pistoolen en half by sheeschers requeste geposeert ....

Hij wil wel de cleederen restitueren mits voorsien synde van ontlastynghe van sverweorders borgochte by hem gepresteert ...

En dat paard :

Aengaende sheeschers peerdt ofte betaelynghe van achthien pattecons by den heeschere ghepretendeert, de verweerdere seght dat hy tselven peert ande verweerdere vereert⁷ heeft sonder vergelt⁸

---

3 Pistool: gouden munt

4 Patacon : soort munt

5 Frivoliteit : lichtzinnigheid, onbeduidendheid

6 Impertinentie : onbeschaamdheid, onbeschoftheid

7 Vereeren : ten geschenke geven

8 Vergelt : betaling, uitbetaling, afbetaling, het voldoen van een schuld.

EEN WELLES-NIETESPELLETJE

Wat volgt is een steekspel over en weer: zowel in de replicque als in de duplicque (de reactie op de replicque) worden telkens de zelfde argumenten bovengehaald. Zo zegt de verweerder dat den *heeschere niet en loochent van sijnen dienst ghedaen ende ghepresenteert thebben vuijt vrientschap omme de merceden⁹ te rencontreren bij den heeschere vande verweerdere ghenoten.*

INTENDIT¹⁰

In de *intendit* (6/7/1680) brengt de eisende partij zijn vordering met de daarbij horende argumentatie naar voren.

Omme te betoonen dat hij sedert de voornoemde tijt den heeschere gedient heeft als assistent bedienende dheeschere tofficie van deurwaerdere alhier wel tselven yder is notoir¹¹. Soo sal den juge hooren eeden ende examineren de gemargineerde¹² die tuughen sal dat hij neffens den heeschere den voornoemden deurwaerdere sedert den voorseiden 8en septembre 1679 gedient hebben als assistent, tot den dach van sheeschers cassade¹³.

hij sal oock tuughen dat de dheeschere dagelycx geimployeert wiert ende dede de voornoemden fonctie van assistent noch min noch meer als den gemargineerden doende was menichte daegen veel ende diversche exploicten waerover hij vande geexecuteerde¹⁴ elck dede betaelen haerlieden journee van vier schellen parisis sdaeghs ....

De gemargineerde is telkens ene Pieter VAN BEVEREN

Tot naerder betoogh wan tgonne voorschreven sullen myne voorseiden heeren geliefve te hooren eden examineren de gemargineerde die sullen tuughen dat sij van verweerdere geexecuteert sijn geweest ende dat ter assistentie van heeschere die hunne executie was bewaerende ende dat sij over de journeen van den heeschere den verweerdere hebben betaelt tot vier schellen parisis sdaeghs met de voordere redenen van wetenschappe daertoe dienende

De gemargineerden in dit geval zijn:

Mre Jan PETYT

Mre Jan MASEMAN

Mre Charles REMSDICX

Vincent ROENS

Pieter MASSELIS

Jacob RYCKEBUSCH

Pieter ANNOOT

Tot betoogh dat dheeschere in leenynghe ende bewaernisse heeft gegeven aen verweederes huusvrauwe de seven pistolen en half bij requeste gepretendeert sal de juge daerop believen te hooren eeden ende examineren de gemargineerde die danof ten volle sijn geimbueert ende die daervan sullen geven redenen van wetenschappe

De gemargineerden in dit geval :

Thérèse BOLLAERT

Marie BENTENS

Frans WINNEBROOT

---

9 Merceden : hier worden waarschijnlijk gunsten bedoeld

10 Intendit : gerechtelijk stuk waarin de eis of conclusie vervat is

11 Notoir: algemeen bekend

12 Gemargineerde : hij wiens naam in de marge vermeld staat

13 Cassade : we vermoeden dat bedoeld wordt het stopzetten van iets, een breuk ...

14 Iemand executeren : bezittingen van hem in beslag nemen, om uit de opbrengst aan zekere verplichtingen van hem te voldoen (WNT)

'Geimbueert' deed ons de wenkbrauwen fronsen, we vonden het niet onmiddellijk terug in onze courante bronnen. Wat zoekwerk bracht ons bij het Franse woord 'imbu' met de betekenis 'doordrongen van, vol van' bijvoorbeeld 'imbu de soi-même', zelfingenomen'. Volgens de Nederlandse Encyclopedie betekent imbuëren beïnvloeden. Waarschijnlijk bedoelt men hier dat de getuigen het fijne weten van deze zaak?

Oock superabondantelick de gemargineerde die tuughen sullen dat den verweerdere haerlieder bekennt heeft mediatelick¹⁵ naer tvertreck van Janneken ut synen huuse getrauwet met BENTEN dat sij met haer genomen hadde boven haere cleederen diversche van sverweorders meubelen ende gelt segghende dese woorden, het en spijt mij niet alleene dat sij mij bestolen heeft maer vande die arme d'Auphine sij heeft met haer sijne seven pistolen en half die ick in bewaernisse hadde, den armen duvel

De gemargineerden zijn:

Vincent ROENS

Steven DE KEYSER

Franchois VANDAMME

DE ENQUESTE JUDICIELE (gehouden op 9, 10, 11 en 19 juli)

De meeste personen die 'gemargineerd' waren getuigden ook.

Eerst kwam Marie BENTENS, 25 jaar, aan de beurt : ze *tuyght ende verclaert op eedt goede memorie thebben ende waerachtich te syne dat sij wesende sverweorders huysse als hy woonde op de groote mart binnen deser stede thebben ghesien dat desen heeschere an sverweorderes huysvrouw ghehaemt Judith gaf in bewaerenesse eenighe oude spaensche pistolen sonder preciselick te connen segghen den nombre sonder oock onthouden thebben den dach, welcken voornoemde pistolen waeren in een wit pampierken twelcken den heeschere in het gheven vande selven pistolen opendede, ghevende voor reden van wetenschap dat zij alle t'gonne voorschreven heeft ghesien ...*

Therese BOLLAERT, 18 jaar en Francois WINNEBROODT, 23 jaar, bevestigen min of meer het voorgaande.

Steven DEKEYSERE, 36 jaar, *hostellier in de Swarte Leeuw*, getuigt dat *den verweerdere sdeposants huysse weesende sonder den dach onthouden te hebben, an hem heeft gheseyt dese ofte dierghelycke woorden, mediatelick naerdathet vertreck van Janneken vuyt sverweorders huys die nu ghetrauwet is met Pieter BENTEN, dat zij met haer ghenomen hadde boven haer cleederen diversche sverweorders meubelen ende gelt, segghende in voorderen substantie dese woorden, het en spijt mij niet alleene dat zij mij bestolen heeft maer van diene armen Daulphine (OLLEVIER dus) sij heeft met haer sijne seven pistolen en half die hij ghegeven hadde in bewaerenesse an mijn wijf oock wegh ghenomen .....*

Vincent ROENS, 69j, zegt dat *desen verweerdere hem heeft gheseyt ende bekennt wesende ende bollende inde Swarte Leeuw, dat hem naer den doot van sijne huysvrouw was ontdreghen drie hondert pattagons ende dat tevooren was ontdreghen de seven pistolen en half toebehoorende desen heeschere (OLLEVIER)*

Er was in die jaren dus niet alleen een boltra in herberg De Wijngaerd (hoek Casselstraat-Peperstraat, nu nog herberg), maar ook in de Swarte Leeuw (Casselstraat).

---

¹⁵ Mediatelick : onrechtstreeks, indirect

Dan is de beurt aan Jan PETYT, oudt 47 jaeren ofte daerontrent, schepen tsijnen toure. Hij zegt dat hij door den verweerdere gheexecuteert es gheweest ende dat den heeschere hem deposant als assistent vande verweerdere in executie heeft bewaert, over welcke bewaerenesse den deposant aende verweerdere heeft betaelt den sallaris ghevende voor reden van wetenschap dat hij vande verweerdere gheexecuteert heeft gheweest inde herberghe Dunkercke den tijt van drie daghen, dat hij over de selve executie ande verweerdere heeft betaelt twee pattagons ende voorder niet wetende ter materie dienende sluyt sijne depositie die hij naer lecture heeft onderteeckent ...

Pieter VAN BEVEREN, 25 jaar, hostellier in St Hubrechts oock ghedaeght ghehoort ende gheexamineert tuyght ende verclaerst op eedt goede memorie thebben ende waerachtigh te sijne dat hij deposant neffens den heeschere desen verweerdere tsijdert septembre 1679 heeft ghedient als assistent totten dach sijnder caesatie ...

Pieter VAN BEVEREN was dus naast herbergier ook een collega van Pieter OLLIVIER,

Dan komen een aantal 'slachtoffers' van de deurwaarder aan het woord. En die waren soms niet van de minste ...

D'heer en Meestere Charles REMSDICX filius d'heer Charles, oudt 40 jaeren oft daerontrent, doctoer inde medicine ende Burghmeestere deser stede tsijnen touren, oorconde ghedaeght ghehoort ende gheexamineert als de voorgaende, tuyght ende verclaerst op eedt goede memorie t'hebben ende waer te sijne, dat hij gheexecuteert heeft gheweest vande verweerdere ende dat desen heeschere alsdan heeft ghedient voor adsistent om in executie hem deposant te bewaeren, hebbende den deposant ande verweerdere over de journee vande heeschere als assistent betaelt vier schellynghen daeghs ghevende voor reden van wetenschap dat hij alsoo gheexecuteert heeft gheweest ende ten anderen dat hij deposant de voornoemde betalynghe alsoo heeft ghedaen ....

Jooris PARMENTIER filius Jooris, brauwer ende coopman binnen deser stede oudt vijftich jaeren ofte daerontrent, oorconde ghedaeght ghehoort ende gheexamineert vertelt een gelijkaardig verhaal.

Dan komen drie mensen van iets verderop aan het woord. De eerste is Pieter MASSELIS filius Pieter oudt 50 jaeren ofte daerontrent landsman woonende tot boesschepe.

Hij tuijght ende verclaert op eedt waerachtich te sijnne dat hij gheexecuteert heeft gheweest vande deurwaerdere Pieter EVERAERT op het versouck van daeldynghen¹⁶ Clais MASSELIS tot betalynghe van ommestellynghen¹⁷ ghedeurende welcke executie den deposant bewaert heeft gheweest door desen heeschere als assistent dienende den voornoemden deuwaerdere metghaeters van SCHABAILLIE oock assistent ghelyck den heeschere tuyghende ende deposerende op eedt alsvooren dat hij deposant aenden verweerdere betaelt heeft de journeen ende dagheuren vande verweerdere ende sijnne compagnons ghevende voor reden van wetenschap dat hij het selve heeft moeten betaelen ...

Ook Jacob RYCKEBUSCH, oudt 34 jaeren ofte daerontrent landsman woonende tot boesschepe, en Pieter ANNOOT, oudt 70 jaeren ofte daerontrent landsman, uit dezelfde gemeente, verklaeren iets gelijkaardigs.

NOG MEER SCHULDEISERS

Ondertussen bleek Pieter OLLEVIER niet de enige te zijn waaraan Pieter EVERAERT, al of niet terecht, schulden had. Nog veel meer onbetaalde rekeningen kwamen naar boven. Een overzicht.

---

¹⁶ Aeldynghen : erfgenamen

¹⁷ Ommestelling: bepaalde belasting

Franchois BENTEN had blijkbaar borg gestaan voor de deurwaarder, toen die bomen kocht op een openbare verkoping.

Supplierende verthoont reverenthelick Franchois BENTEN hoe dat hij hem heeft ghestelt ende gheconstitueert borghe ende principael over Pieter EVERAERT over tweenvichtich ponden thien schelle parisis over soo vele den selve EVERAERT bestelt ende ghecocht heeft inden wettelicken coopdach ghehouden ten versoucke vande kerckmeesters vande kercke van Ste Jans vande boomen die stonden op het kerckhof vande selve kercke ende alsoo den suppliant hem daeghelicx vijnt ghemolesteert ende ghedreijcht vande officieren deser stede met rigoureuse executie tot betaelijnghe van tgonne den selven EVERAERT hier vooren schuldich es, soo ist dat den suppliant gheerne soude ontlast wesen vande vermelde bortocht ...

Oodtmoedelick biddende ghedient te wesen te consenteren aenden suppliant saijsijssement ten fijnne van eenighe vande meublen ofte andere goederen vanden voorseiden EVERAERT te doen saijsieren ende naer de gherequireerde sollempniteijten te vercoopen naer costuijme tot betaelynghe vande voorseide somme van 52 ponden 10 schelle met costen considererende dat het soude een harde saecke wesen vande schulden van een anderen te moeten betaelen ...

Waarvoor moest Francois MAES betaald worden ?

Ghemaect ende geleverd een scherfvat¹⁸ voor Judich de huisvrouw van Pieter EEVERAT op den 11en april¹⁹ 1680

Toen was het de beurt aan Mattheus DEGHELCKE :

Alvooren dheeschere poseert voor waerachtich dat den verweerdere schuldich is twaelf ponden parisis over leverynghe van was van te begraven sverweorders huisvrouw, mitsgaeders noch veerthien ponden parisis over leverynghe van winkelwaere ende al hadde den verweerdere wel behoort de voorzeide sommen aen dheeschere te betaelen ter cause voorzeit, is daer ghebleven in ghebrecke, oorsaeke dheeschere ten laste van desen verweerdere verobligiert is te furnieren desen heesche mette naervolghende finen ende conclusien

Er was ook sprake van een zilveren schotel ...

Supplierende vertoont reverentelick Pieter BENTEN in huwelicke hebbende Janneken LEROU, dat de selve sijne huijsvrouw voor haer huijwelick onlans gheschiet, ghewoont hebbende met Pieter EVERAERT binnen deser stede, aldaer heeft ghebrocht ende ghelaeten eenen silveren schotel weerdich ontrent derthien ponden parisis, tot restitutie van welcken heeft tsuppliants voorseide vrouwe den voornoemden EVERAERT differente wijsen aensocht sonder daeraen thebben voldaan inder voughen dat alsnu hem ter oiren ghecommen is dat de voornoemden schotel bij executie soude afghehaelt wesen ende te pandemart vercocht ten versoucke van (geen voornaam) HENEMAN, omme de schult vande selven EVERAERT, twelcke is eene saecke seer pinelicke ende odieus omme te supporteren ...

Op deze laatste eis kwam reactie van Pieter EVERAERT :

Den verweerdere comparerende in persoone bekent dat hy het schuttelken heeft ghehadt onder syn bevel nemaer seght dan den deurwaerdere MATHYS twelcke vindende in sverweorders huys heeft afghehaelt ende vercocht om sverweorders schult, segghende den verweerdere ten voordere dat ieghens het selven schuttelken goet en hebbende van gheleende ghelde ...

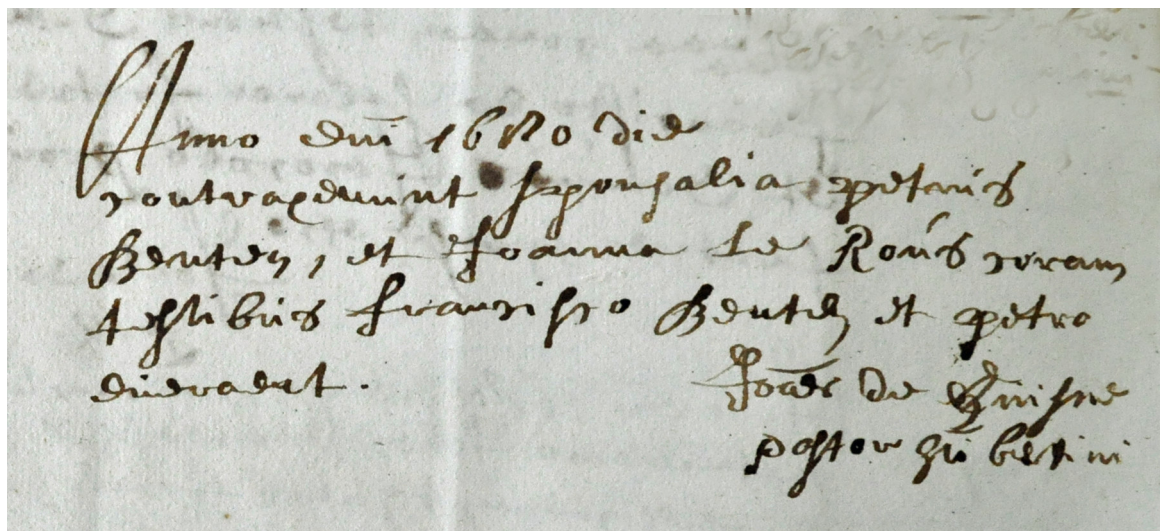
---

¹⁸ scherfvat: doodskist

¹⁹ 11 april 1680 : dag van de begrafenis van de vrouw van EVERAERT, Judich DEWITTE

Dat hij nog geld te goed had van de vrouw in kwestie werd dan weer ontkend door deze laatste, integendeel, *dat sy sverweerders laste noch es goet hebbende van dienstheure over den tijdt tsydert lichtmis tot heilig sacramentsdach*²⁰ ...

Nochtans was er kort daarvoor nog geen haar in de boter : op 20 juni 1680 huwden BENTEN en LEROU in de Sint-Bertinuskerk, een paar weken ervoor (dag en maand zijn niet ingevuld) verloofden ze zich, en wie was een der getuigen? Onze deurwaarder !

Ook bij de beenhouwerij waren er nog schulden :

Ghelevert aen Sr Pieter EVERAET op den 10en january 1680 5 pont vlesch te zeven schelle ider pont ende noch een quartier sogherij vlesch voor de somme van 16 schelle comt tsamen 2 pont 11 schelle

Item noch gheborghet op den 13en january 1680 vier pont schapen vlesch te 8 schelle ider pont comt tsamen 32 schelle

Item noch gheborghet op den 24en january 1680 zeven pont en half schapen vlesch te 8 schelle ider pont comt 3 pont paris

Item noch gheborghet op den 24en february 1680 een quartier sogherij vlesch voor 24 schelle

Item noch gheborghet op den 19en april 1680 een quartier sogherij vlesch voor 20 schelle

De somme comt tsamen 8 pont 12 schelle paris

Cornelis DE COEUSTER

Zoals vaak worden er fouten gemaakt in het optellen. Een pond paris bestaat uit 20 schellingen (en een schelling uit 12 denieren, hier niet van toepassing):

We hebben dus respectievelijk:

2 pond en 11 schelle

32 schelle

3 pond

24 schelle

20 schelle

Tesamen dus 5 pond en 87 schellingen, omgerekend 9 pond en 7 schellingen, en geen 8 pond en 12 schellingen zoals vermeld ....

---

²⁰ Heilig Sacramentsdag : tweede donderdag na Pinksteren

Lieven SCHOLLAERT moest ook nog betaald worden : *Pieter EVERAERT is schuldich aen mij onderschreven de somme van acht pont parisis en thien schelle, omme ghehaelt te hebben hollants kaes, suicker, ende ander winckel waere ...*

En dan is er nog een gepeperde rekening van Maria KEYBUS:

de weduwe van Pieter DE MEULENAERE, *compt goet tot laste van Pieter EVERAERT de somme van twee hondert elf ponden drie schelle parisis boven alle betaelijnghe over leverijnghe van diversche laekesnijders winckelwaere inghevolghe t'extraict autentijcke van haeren hantbouck hier medegaende tot recouvre van welcke deuchdelijcke schult de suppliante heeft ghedaen diversche vriendelijcke afvraegijnghe (maer te vergifs) overmits de debiteur tot noch toe de suppliante is pajjende met schoone woorden, sulcx dat sij eindelijnghe vreest van verlies, ten obsichte datter apparentie is van sdebiteurs latitatie²¹ ofte auffusie²² metghaeders beduchte alienatie²³ van sijne goederen consisteerende enckelijck in eenighe meubelen soo van alles notoir is, omme waerinne tijdelijck te voorsien soo nempt de suppliante haeren toevlucht tot mijn voornoemde heeren ...*

Bijgevoegd was een uittreksel uit *het hantbouck van Marie KEYBUSCH*: niet alles is even duidelijk

den 5e sporkel²⁴ 1680 ghereken met de huysvrouwe van Sr Pieter EVERAT alle betaelinghe afghetrocken en is schuldigh ghebleven van winckelwaere de somme van seventhien ponden grooten vlamsch²⁵

den 28e februari 1680 ghelevert aen de huys vrouwe van Sr Pieter EVERAT 3 ellen 3 quart serge a 24 stuvers delle compt 9 - 0 - 0

den 14e april 1680 een sluder²⁶ en een elle lint 2 - 10 - 0

9 ellen rouwe lint schas tot 5 stuvers delle compt 4 - 8 - 0

4 ellen laken a 7 p 18 s delle compt 31 - 12 - 0

2 ellen listen a 9 stuvers delle comp 1 - 16 - 0

2 ellen en een quart wit linwart a 10 stuvers een schelle delle 2 - 7 - 0

van gaerne en syde 1 - 2 - 0

8 dosine cnops a 12 s de dosine compt 4 - 16 - 0

(totaal) 261 - 11 - 0

den 17e april 1680 4 quarten syde en gaerne 0 - 9 - 0

den 18e dito 1680 een vierendeel swart perpetewane²⁷ a 32 stuvers delle 0 - 16 - 0

5 vierendeel linwart a 10 stuvers delle 1 - 5 - 0

een half vierendeel balleyne 0 - 4 - 0

2 resem hacken en ooghen 0 - 2 - 0

den 12e junij 1680 ghelevert 15 ellen gilwe perpetewane a 26 stuvers delle 39 - 0 - 0

den 25e dito ghelevert 2 ellen en een quart quart brune serge a 23 stuvers delle 5 - 3 - 6

7 ellen roste stranine(?) a 16 stuvers delle 11 - 4 - 0

10 ellen fineselle(?) a 6 stuvers delle 3 - 0 - 0

den 25 junius 1680 ghelevert aen Sr Pieter EVERAT 7 quarten syde 0 - 14 - 0

een vierendeel baleinen 0 - 8 - 0

4 haspen gaerne 0 - 2 - 0

---

21 Latitatie : het zich schuil houden

22 Auffusie : van auffugeeren, vluchten ?

23 Aliënatie : vervreemding, het doen overgaan in vreemde handen

24 Sporkel : februari

25 Pond grooten vlaems : één dergelijk pond is gelijk aan 12 pond parisis

26 Sluder : sluier ? Vergelijk : luder tegenover luiër.

27 Perpetuaan : duurzame, driedradige wollen stof

6 vierendeel linwart a 8 stuvers delle 1- 4 - 0
den 29 dito 12 ellen een 3 quart gilwe fineselle a 2 stuvers 6 p delle 1 - 11 - 6
22 ellen gilwe gaernen lint 0 - 9 - 0
van syde en gaerne 0 - 8 - 0
(totaal) 66 - 0 - 0

den 2 oust 1680 ghelevert aen den selven een sieden failie²⁸ prijs 17 - 0 - 0
den 3e dito een par grauwe fine kousen 5 - 16 - 0
noch gelevert 2 haddressen(?) voor 4 - 16 - 0
(totaal) 27 - 12 - 0

hier vooren 261 - 11 - 0
66 - 0 - 0
comt tsamen 355 - 3 - 0

daer op ontfanghen den 8e majj 1680 vande selven EVERAERT vier ponden grooten vlaems hier
48 - 0 - 0
van Sr Passchier DRUYANT par assignatie van selven EVERAERT den 10e junij 1680 96 - 0 - 0
tsamen 144 - 0 - 0

reste 211 - 3 - 0

Ook Marie VAN RENYNGHE had klachten. Zij vroeg t'ordonneren aen Pieter EVERAERT
deurwaerdere, ter executie te leggen binnen acht daghen naer d'insinuatie eene acte die sij heeft ten
laste van Christiaen KESTEMAN ende een acte van cessie van actie vanden 23en maerte 1680
daervan hij de verthooneghe moeste doen hebben betaelynghe op peine van te betaelen den inhoudt
van diere in sijne privee naeme ....

De deurwaarder had blijkbaar de opdracht die hij moest uitvoeren voor VAN RENYNGHE
tegenover ene KESTEMAN aan de kant laten liggen.

En blijkbaar bezat EVERAERT nog een hoppeveld, dat nu ook in beslag werd genomen :
Den onderschreven Ampman ende Wetschepene der stede ende jurisdictie van Poperynghe
relatteren mits desen ghesaijsiert te hebben de groene hoppe ende persen, mitsgaeders den gront
competerende Pieter EVERAERT ... groot 120 roeden, ligghende aende Watouestraete deser stede,
van westen Passchier DRUANT van noorden de Wedewe Jan FOLCQUE, van oosten de dreve
vande zelve wedewe omme bij middel van dijen te recouvreren in deele ofte gheheele t'inhout van
d'acte rustende in dhanden vande selven EVERAERT als deurwaerdere sprekende te prouffyte van
Marie VAN RENYNGHE, te wijens versoucke tselve saijsissement ghedaen is ...

Jammer genoeg komen we niet te weten wat er verder met dit veld gebeurde en wat het eventueel
opgebracht heeft.

Ook de collecteurs van de ommestellingen (een soort belasting) hadden nog geld te goed :
Believe den eersten officier ende weth schepenen hiertoe ansocht die sullen inventorieeren de
goederen van Pieter EVERAERT te inserceren inden inventaris dat ick onderschreven als collecteur
van ommestellynghen pretendere betaelynghe bij preferentie neffens Ferdinandus DE SWARTE bij
middele van vercoopynghe der selven meubelen naer costuyme thien pont parisis over vier dobbel
ommestellingen actum desen 13e september 1680 toorconde
J Laureyns

---

28 Failie : waarschijnlijk faille : sluier

En dan was er Margriete MAES : ze had nog gewerkt voor EVERAERT, en hij was haar nog geld schuldig :

Supplierende verthoont reverentelick Margriete MAES dat Pieter EVERAERT haer schuldich is ende ten achteren is neghen schellynghen grooten over arbeit van t'aenleyden vande hommelhove bij hem ghecocht ter haulche, jeghens Andries MILLEVERT Joos VAN BEVEREN ligghende aen de Watouestrade deser stede.

Guillaume ROENS verhuurde blijkbaar aan EVERAERT een huis op de Grote Markt. Hij vroeg burgemeesters en schepenen om

pandynghe te hebben op sijne goederen (van EVERAERT dus) om tloopende jaer huisheure ende dat den selven EVERAERT soude geordonneert wesen borghe te stellen voor de toecommenden jaeren pacht op peine van privatie van diere ... gemerckt den heurder verobligiert is borghe te stellen voor de jaerelicxsche prestatie ...

En er waren nog veel meer schuldeisers, maar hun eisen komen pas verder in het proces aan de oppervlakte.

Op 14 september werd van hogerhand besloten de goederen van EVERAERT in beslag te nemen.

DE SWARTE en LAUREINS, de collecteurs van de ommestellingen, hadden ondertussen

met behendicheyt oopenynghe ghecreghen vande deure vande verweerdere ende inden huysen aldaer ghedaen stellen drie sheeren dienaeren tot voldoenynghe van d'ordonnantie verleent opde requeste vande voornoemde DE SWARTE

INVENTARIS

Op 17 en 18 september 1680 werd alles wat zich in het huis van EVERAERT bevond geïntariseerd, het werd een leerrijke opsomming. Van ieder lokaal in het huis weten we wat er te vinden was.

Inventaris vande goederen bevonden ten huijse ende hove vande deurwaerdere Pieter EVERAERT ghemaect vuyt crachte van wettelijck consent daer toe vercreghen van Burghmeesters ende Schepenen der stede van Poperynghe door Ferdinandus DE SWARTE ende Joachim LAUWEREIJNS collecteuren van ommestellynghen beneffens andere credituren hebbende pandynghe vande stede, ende acte condemnatie tot laste vanden zelven EVERAERT, tot betalynghe van hunne pretentien tselven consent van daten 7en september 1680, onderteeckent J de Langhe bestaen in de naervolghende declaratie door ons ampmen ende wetschepene onderschreven

in de keucken

Alvoren inde keucken een leeren coffer met drie sloten danof datter twee gheslooten zijn ende ghecachetteert met t'cachet van mij onderschreven wetschepene (over de koffers: zie verder)
Eene garderobe daerneffens ghesloten ende ghecachetteert alsvooren
Twee tafelcleeren, opde selven coffer ende dresse
Item elf galeijsche²⁹ platteelen, met een commeken
Voorts twee ghedeckte stenen wyncannen met een pijntjen ende galeijsche wyncanne beneffens vier steenen ghedeckte biercannen, een onghedeckte pynte, met een tinnen muddeken³⁰ ende een half,

---

29 Galeijsch (gleis, geleis): gemaakt van een soort pottenbakkersklei

30 Muddeken: bepaalde maat

boven een galeijsche ghedeckte biercanne, een tinnen zoutvat ende mettjen, twee couverts van plateelen,

Een keerseback, een spiegelken, een blecken croone, om vleesch aen te hanghen, boven twee blecken croonen ende twee ghevlechte, dyenende om plateelen op te stellen

Een tafelken met ses stoelen, een schabelle³¹, ende een ander cleen tafelken, eene seule met eenich aerdewerck

Item een iseren hanghel, lampe, iseren lepel, vorcken, stryckiser, roosterscheppes, tanghen, blaespijpe, keersesnuijter, eeren lepel, ii schuijmspaen ende een eeren³² lepel, ende tijser daer aen hanghende met de haecken

Voorts vierthiene tinnen lepelen,

Een pluymen bedde, met hoofteynde ende twee slaepplaeckens, met eene seker sarge, gordynen ende rabat, voorts een rabat³³ voor den heert

in spindeken, commende inde keucken

Vijf eeren ketelkens, met een iseren pot, een hanghiser, panne, een blecken brapanne, een iseren blaser, een carbaes³⁴, een wit galeijs pottjen, eenich aerdewerck, boven een iseren spit, met bustelaers ende soutback en drouve³⁵ mandeflassche

Op de vautekamer

Eene hooghen garderobe, twee schapraijkens, van boven ghesloten, met eene schuve inde middel oock ghesloten ende gheslachteert alsvooren, t'onderste oopen daer in eenich vuyjl linwaet licht van cleene importance, een swarte heel ende blaewe schorte

Item een eeren frieul³⁶ met een kandelaere van tin sijnde de posture van een manneken in eeckenhout in elcken hant houdende een pijpe, met een ticketackbert³⁷

Voorts een pluymen bedde, met hoofteynde slaepplaeckens en een groene decksel³⁸ met geelwe gordinen, rabat mitsgaeders twee oorkussens ende de flauwijnen

Een houtten coffer, ofte lade gheslooten, ende gheslachteert alsvooren

Twee saelstoelen met acht ander stoelen, vijf galeysche commekens, boven den heert aldaer, met een geel rabat, mitgaeders diseren brander, ende tanghe,

Toedies een buffettafel, met een tafelcleet, ende een schabellebanck

Een tafereelken boven de deure wesende een beldeken van onse L. Vrouwe, met kyndeken Jesu, een blecken candelaerken daer vooren

op de solder boven den ganck ende keucken

Een tourtepanne, met hulle, een cleen buffet tafelken, ende een ander langhe tafel, een soberen saelstoel, met een ander stoelken, een iseren brander, twee fulliemoorte gordynen met een ghelyck rabat, ende een cleen houtten bancxken,

Het was even zoeken wat voor gordijnen bedoeld worden: fulliemoorte? Tot de frank viel, de Franse frank in dit geval. Het woord is afgeleid van 'feuille morte': de kleur hebbend van herfstbladeren, donker oranjebruin, donkerrood, donkergeel ...

31 Schabelle: zitbankje voor één persoon, voetbankje

32 Eeren: van koper of brons

33 Rabat: sierlijk bewerkte, meestal van franje voorziene of geplooid stoff, die boven iets langs gespannen wordt en dienst doet als versiering

34 Carbaes: korf, mand, hengselmand (tal van schrijfwijzen, denk ook aan cabas)

35 Drouve: in slechte staat?

36 Frieul: een friel is een mand, maar hier duidelijk van koper of brons (eeren)

37 Ticketackbert: spelbord

38 Decksels: spreien

Op de solder boven de vaute

Een mandekoutse, een pluymen bedde, met hoofteynde, twee oorcussens, ende een flauwijne met eene sober groene charge

Vier pluymen cussens daer in is een hoofteynde met vier cafkussens, ende een hoofteynde, twee hommelsacs, ofte beddens, ses bancken met een ovaeltafel

Item een naykussen, met een spiegelken daer in een mans moffel³⁹, zynde een vosvel

Een meelstande, met seve, een wyntweere⁴⁰, een fusycke⁴¹, een iser om voor tvier te stellen, tselven behoort toe Lambrecht VANDE GOESTEENE volghens tverclaers van Jacob SAGO

Een seemen⁴² jupon met swarte tanden

Een saijen vrouwe rocke met roode voerynghe, ende gheweven catoenen tanden, daerop ligghende,

Een cleedermante, met vuyl lynwaert, een spinnewiel, partryse gaernens ofte netten met andere minuteyten

Op den oppersolder

Een seker barden koetse, een caffen bedde daerop, met hoofteynde, een groene charge, ende twee slapelaeckens

Op dachter erfve

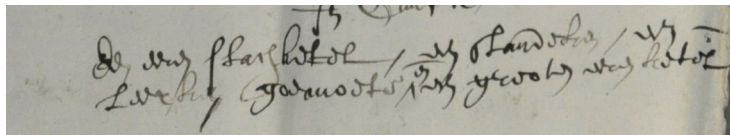
Ontrent twee hondert ijepe faceel staende in een vummeken, neffens tpeertstal begrepen eenighe blocken daer neffens

Een tafelken, een cleedermante, twee cannekens ende twee bancxkens

Inden ganck

Een eeren slachketel, een standeken, een leerken, goemoete ende een grooten eeren ketel

Wat is een goemoete ?

Onder de coutse inde keucken

een iseren blaser ende een lanteerne

Aldus den voorseiden inventaris ghemaectt ende alle de voonoemde goederen ghesequestreert mitsghaeders doen voeren ende draghen in een kamer in stede huijs, ende daer inne behoorelijck gheslooten, behelfve thout hier vooren, welcke is ghedaen draghen inde huijse van den selven EVERAERT mits tselven is gheabandonneert, ende tselven daer in behoorelijck gheslooten ende versekert, den 17en ende 18en september 1680 toorconde

J MAZEMAN

JB VANDERKINDEREN

39 Moffel : een soort van gewatteerden koker, van buiten meestal met bont bekleed, aan de twee einden open, en waarin men de beide handen steekt, bv als middel tegen de koude

40 Wyntweere: windscherm

41 Fusycke: soort vuurwapen

42 Seemen: van zeemleer gemaakt

Een tweede inventaris (ongedateerd) werd gemaakt over de inhoud van de gesloten koffertjes.

*Tweeden inventaris van t'ghonne bevonden is inde gheslooten coffers gheopent ten presentie van ons onderschreven Ampman ende wetschepene
Inde dewelcke bevonden sijn t'ghonne hier naer volgt*

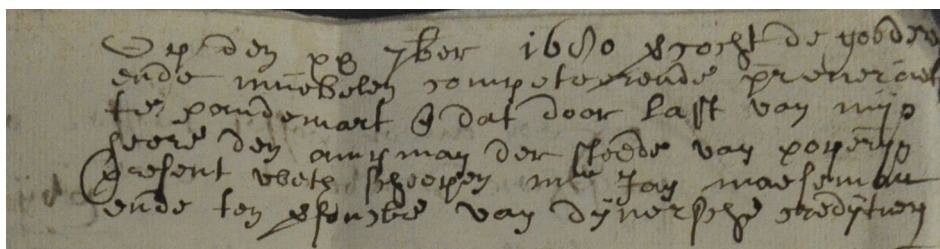
In een leeren coffer is bevonden een quaet⁴³ liveken

In een houtten coffer bevonden twee groote dwaelen, elf servietten, ses mans hemdens, een paer quade mauwen, een crawatte met een bende ende twee paer linwaerden lobbekens⁴⁴ ende een kynder moffel mitsghaeders twee slaepplaeckens

In een cleen tresorken is bevonden een cofferken met een coker met een schers⁴⁵ met andere puppedijn, ende beneden eenighe bewijsen, drie dwaelen een paer ghebordurde schoenen, twee kijnderen hemdens, een vrouwe voorschoot, 6 kijnderen voorschooten, twee kijnderen kuskens, een vuile serviette, een schabbekens gheblomt catthoen, 1 paer linwaerden mauwen ende een met tanden 3 kraeghen 1 met tanden 2 paer sonder tanden 4 kijnderen kraeghen, 4 paer lobbekens met tanden een crawatte met tanden een nacht coliere⁴⁶, 2 cornetten met tanden, met noch twee paer kijnderen mauwen ende drie oude schabbekens, een valhoet twee groene lijnten, ende een root lijnt een tinnen trachter met een muddeken een saeckjen met een swart gaijetten paternoster met drie silveren medaillien, een silveren rijnck, roe coraelen ende andere swarte

VERKOOP

Al een paar dagen later, op 20 september werd de hele inboedel verkocht.

Op de 20en september 1680 vercocht de goedren ende meubelen competeerende Pieter EVERAET te pandemarct⁴⁷ ende dat door last van mijn heere de ampman der stede van poperynghe present wethscheepen Mre Jan MAESEMAN ende ten versoucke van dyversche crediteuren

In de beschrijving vinden we ongeveer alles wat in de inventaris stond terug. Nogal wat verschillende personen kochten één of meerdere stukken.

De *capelaan van Boeschepe*, wiens naam niet vermeld wordt, kocht :

- een lanteerne voor 25 schellingen
- een blecke croone voor 2 pont 14 schellingen
- een ijseren tanghe, een ijseren leepel ende een eeren leepel voor 4 pont 10 schellingen
- een ijseren spit met een blecken brapanne voor 3 pont
- een klein schilderijeken voor 1 pont 8 schellingen
- een ijseren blaeser met een blecken coufverte voor 5 pont

43 Quaet : slecht, waardeloos

44 Lobbe: afhangende strook van kant

45 Schers: scheermes

46 Coliere: waarschijnlijk een kledingstuk, halskraag ?

47 Pandemarct : Openbare plaats waar in beslag genomen goederen aan de meestbiedende worden verkocht

Ook de *twee collecteurs vande ommestellynghen*, DE SWARTE en LAUWEREIJNS, die de inventaris opmaakten, worden als koper van enkele stukken vermeld.

Nog een paar opmerkingen : het *eeren frieul* dat in de inventaris voorkwam wordt hier beschreven als *van cooper* en haalde *18 pont 14 schellingen*. Met een *crapproen* wordt waarschijnlijk een *kaproen* bedoeld, een soort hoofddeksel.

En de goemoete ? *Een goemoete met een seetel op Steven DEKEYSER voor 3 pont ...*

We blijven dus in het ongewisse over dit voorwerp.

De verkoop bracht 728 pont 11 schellingen op.

Dat was helaas niet genoeg om alle schuldenaren te betalen ...

EN NOG ALTIJD KWAMEN DE REKENINGEN BINNEN

De geestelicke van parochiale kercke van Ste Bertins verclaeren midts desen goet te hebben van Sr. Pieter EVERAERT de somme van twyntich pont twaelf schelle parisis vande messe die hij schuldich is over tbegraven van zijn kint ende huysvrauwe actum desen 4en octobris 1680

Jan DE GUIISNE pastor van Ste Bertins

Pieter DE VICK heeft goet aen Pieter EVERAERT over coop van claver de somme van twaelf ponden parisis afslach vierpont sestien schelle parisis reste 7 pont 4 schelle Actum 4en octobre 1680

Supplierende vertoonen reverentelick Christiaen FLAHOUW, Jesper WICKAERT, ende Jan CORDONIER sheeren Dienaeren dat zij bij ordre vande Heer Amman, hebben zij drijven bewaert de afgehaelde meubelen van Pieter EVERAERT ende daertoe gheemployeert zonder vandaer te vertrecken ses daghen ende vijf nachten

Op welk bedrag ze recht hadden, wordt hier niet vermeld.

Ook de weduwe BRUWYER moest nog betaald worden :

Verdienden sallaris ghedaen door de wedue van Jacques BRUWYER door ordre van mijn heere den ampman ende mre Jan MAZEMAN inde qualiteyt als wetschepen der stede van poperynghe opden .... octobris 1680 vande coffers van Pieter EVERAET op het stadhuis sijnde aldaer bij executie ghesequestreert ende daer inne ghebesongeert den tijt van vier heuren door haere knaepe als slootmaecker beneffens de slete van alaem ende de conste tsaemen 24 schellynghen

De dag was niet ingevuld, en oktober is ook al vreemd, aangezien de inboedel van EVERAERT, de inhoud van de koffers inbegrepen, al verkocht werd in september.

Dan was er nog de weduwe van Jacques LEDOUX en haar zoon Jacques.

Supplierende verthoont reverentelick Vidua Jacques LEDOU, neffens Jacques LEDOU haeren zoone, hoe de voorseide weduwe haer es hebbende ten laste van Pieter EVERAERT de somme van twaelf ponden parisis, over de maendt ghedient thebben als achterwaereghe⁴⁸ aen d'overleden huysvrauwe vanden voornoemden EVERAERT als wanneer sij es commen toverlijden, mitsghaeders den voornoemden haeren zoone van ghelicke haer es hebbende tot laste vande voornoemde EVERAERT achtentwintich ponden thien schelle parisis over aerbeyt van cleermaecker, daer in begrepen drie ponden twaelf schelle bij den selven EVERAERT verandtwoort over Pieter OLLEVIER dict d'auphine over tmaecken van een justacor⁴⁹ ende slaeplijf ...

⁴⁸ Achterwaereghe : vroedvrouw

⁴⁹ Justacor, justaucorps : kledingstuk : om het lichaam sluitend, tot de knieën reikend bovenkleed met mouwen

ATTERMINATIE⁵⁰

Ook op 4 oktober deed EVERAERT nog een poging om de zaak te rekken. Nu was hij de heescher, tegen al zijn crediteuren (behalve OLLIVIER) als verweerders.

Pieter EVERAERT tenderende ten fyne de selve crediteuren hem willen verlenen atterminatie voor twee maenden met belofte van 't einde de selve twee maenden hemlieden te betaelen ende dat hanghende dies de vercochte ende gesequestreerde meubelen sullen blijven in sequestre daer die sijn totdat de selve schulden sullen wesen betaelt.

In de marge werd genoteerd :

Alle de voornoemde crediteuren consenteren inden selven atterminatie bij desen breder vermeldt, behoudens den heeschere ghedoochte volontaire condemnatie

Den heeschere ghedooght volontaire condemnatie, hebbende alle de crediteuren verclaert bij eede dat hun gheheeste deughdelick es.

Jonkvrouwe Marie VAN RENYNGHE seght bij desen atterminatie niet te consenteren.

DE SCHULDEISERS OP EEN RIJTJE

In een ongedateerd document vinden we een opsomming van de schuldeisers. Bij sommigen staat in de marge *preferent*. Schulden werd gesplitst in preferente en concurrente schulden. Preferente schuldeisers hebben voorrang, zij worden eerst uitbetaald. Met wat overblijft worden de concurrente schuldeisers uitbetaald. Als niet genoeg geld voorhanden is, worden deze schulden procentueel uitbetaald, bv. iedereen veertig procent van het geëiste bedrag.

Schuldeisers zoals de geestelijkheid, kerkmeesters, mensen die iets leverden in verband met de begrafenis (doodskist, brood en zelfs bier ...) waren bij voorbaat preferent.

Wanneer deze lijst werd opgemaakt konden we niet achterhalen, maar aangezien de koster van Sint-Bertinus Philips CAMELOT niet vermeld wordt, gebeurde dit waarschijnlijk voor 2 december 1680 : pas op die datum bezorgde hij zijn 'factuur' aan de bevoegde diensten.

De onderschrevene (Philips CAMELOT) heeft goet aen Pieter EVERAERT de somme van seven pont twaelf schelle parisis in de rechte vande vuytvaert vande begrafenis vande huysvrouw van EVERAERT midtsghaeters noch 2 pont parisis over tbegraven van een van sijn kynderen maeckende tsaemen 9 pont 12 schelle, dat hij pretendeert te wesen gheprefereert vuyt de vercoopynghe vande meubelen van EVERAERT.

HET JAAR 1681

Ondertussen komen we ook te weten wat er met de verkochte goederen van EVERAERT gebeurd was : nog niets. De crediteuren en de kopers van die goederen beklagden zich erover *hoe de selve goederen daghelicx deterioreren⁵¹ ende pericliteren⁵²*. De omstandigheden waaronder ze opgeslagen waren zal dus niet ideaal geweest zijn, al lagen ze in het stede huis ...

Op 30 januari 1681 nam de overheid hierover een beslissing :

Burghmeesters ende schepenen voornoemt op alles hebbende geleedt, consenteren dat elcken cooper sal vermoghen te lichten de goederen die ijder heeft ghecocht mits stellende suffisanten seker ten

---

50 Atterminatie : uitstel van betaling tot een zeker tijdstip

51 Deterioreren : verminderen van kwaliteit

52 Pericliteren : gevaar lopen

contentemente vanden pantvercooper, om daernaer bij de wet gheordonneert te worden opde concurrentie ofte preferentie soo men in justitie sal bevinden te behooren

De dag erna, op 1 februari 1681 werd nog een rekening opgesteld over de Salarissen ende Vaccatien⁵³ verdient ende ghemeriteert bij dheer Jan Baptiste VANDERKINDEREN ende Mr Jan MASEMAN ampmann ende wetschepen der stede van Poperynghe over het schryven, inventorieren, sequestreren, doen bewaeren ende vercoopen vande meubilaire goederen van Pieter EVERAERT ten versoucke ende vervolghen van Ferdinandus DE SWARTE ende Joachim LAUREINS metghaeders alle d'andre crediteuren vanden selven EVERAERT

Op dezelfde dag spande Pieter VAN BEVEREN, die we al eerder tegenkwamen in deze zaak – herbergier in Sint-Huybrechts en (in zijn vrije tijd?) net zoals OLLIVIER assistent van EVERAERT - een zaak aan tegen alle andere schuldeisers, verklarende dat *hij seker pluymen bedde met een hoofteynde ende twee oorcussens heeft in leenynghe ghegheven aen EVERAERT hetwelcke daernaer is vercocht is gheweest met diversche andere goederen te pandemart ... sonder dat hij deposant den selven EVERAERT iet schuldich was ....*

De hele zaak was ondertussen een kluwen geworden.

DE PREFERENTE SCHULDEISERS

Op 13 maart 1681 werd een *smaldeel* opgemaakt : daarin vinden we een opsomming van de preferente schuldeisers.

Smaldeel vande pennynghen gheprocedeert vande vercochte goederen van Pieter EVERAERT Schulden die sijn gheprefereert nopende de vercochte goederen van Pieter EVERAERT

Alvooren de gheestelicken vande kercke van Ste Bertins ter cause van het beghraven van selven vrouwe 15 - 16 - 0

Den coster over sijn recht 6 - 10 - 0

De kerckmeesters over het sepulture 14 - 0 - 0

Franchois MAES over het scherfvat 9 - 0 - 0

Matheus DE GHELCKE over de leverynghe van twas twaelf pont 12 - 0 - 0

Mre Charles REMSDICX over medicamenten vande vrouwes dootsieckte 23 - 8 - 0

D'huysvrouwe van Pieter BENTEN over maertelicken dienst 9 - 0 - 0

Ferdinand DE SWARTE van ommestellynghen ~~37 - 0 - 0~~ 52 - 18 - 0

Joachim LAUWEREINS ter cause alsvoren 10 - 0 - 0

sheeren Dienaeren over hunne sallaire in het bewaeren vande meubelen met alle andere debvoiren 36 - 0 - 0

Jan VAN TRECHT als pantvercooper 12 - 0 - 0

Item over den stant vande het bewaeren van selven meubelen 24 - 0 - 0

Over de copie vande vercoopynghe 3 - 0 - 0

Voor den amman 5 - 12 - 0

Voor den wetschepen ende amman 8 - 4 - 0

Over het recht vande Wet doende de distributie ende de menigvuldighe verbale die der ghehouden syn gheweest 36 - 0 - 0

Guillaumes ROENS van huysheure 51 - 0 - 0

V^a Jaques LE DOU hebbende ghedient d'huysvrouwe van EVERAERT in haer dootsieckte ende als achterwaereghe 12 - 0 - 0

---

53 Vacatie : ambtelijke of gerechtelijke handeling ; ook de vergoeding hiervoor wordt zo genoemd

1^a Jaques BRUWIER over het opendoen vande deuren vanden selven EVERART om te inventariseren alle de goederen 1 - 4 - 0
Franchois BENTEN over de leverynghe van broot inde begravynge vande huysvrauwe van EVERART 27 - 0 - 0
Steven DE KEYSER over de leverynghe van bier ande gone het doode licham ter erde hebben ghedraghen 12 - 0 - 0
Jo^e Marie VAN RENYNGHE 9 - 14 - 0
Magriete MAES over aerbeyt van anleden van hommel 7 - 8 - 0
Daulfine⁵⁴ over reste van twee acten 62 - 18 - 0
Jan CARPENTIER over den stant vande meubels in het stadthuys 6 - 0 - 0
Anthonis LEFEBURE over syn acte 9 - 0 - 0
Marie KEYBUS op suffisanten seker 211 - 3 - 0

Aldus desen smaldeel ghedaen by burghmeesters ende schepenen van Poperynghe desen 13 maerte 1681 toorconde Philips RAULE (RAULE is de griffier)

Verder in dat jaar 1681 gebeurde blijkbaar niet veel meer. We zien nog een aantal stukken passeren waarin OLLIVIER nog eens zegt wat hij allemaal te goed heeft, en vraagt om ook als preferente schuldeiser beschouwd te worden. Dat loopt uit in twee nieuwe processen die zich in het jaar 1682 afspelen.

HET JAAR 1682

Nog altijd is de zaak niet afgelopen, integendeel. Nu gaan de schuldeisers onderling in de clinch, Pieter OLLIVIER, blijkbaar nog altijd op zoek naar zijn centen, spande een zaak aan tegen Franchois BENTEN enerzijds, en tegen Marie KEYBUS anderzijds.

Wat OLLIVIER eiste van BENTEN vinden we niet terug, maar in het antwoord van BENTEN lezen we (21-1-1682)

Alvooren den verweerder (BENTEN) seght dat dheescher geene de minste actie en heeft omme tot sverweorders laste te pretenderen van tgonne hij soude hebben gejouisseert commende vande goederen van Pieter EVERAERT want hij tselve heeft genoten vuyt crachte van ordonnantie vande wet.

Volgens OLLIVIER (24-92-1682) is die ordonnantie *niet definitijf maer provisioneel en ad interim, en dus reparabel*. De inbeslagname van de goederen van EVERAERT is gebeurd op zijn vraag, en hij heeft dus voorrang in de afhandeling van de zaak. Lees : ik heb het eerste recht om vergoed te worden.

Daar is BENTEN (25-2-1682) helemaal niet mee akkoord. Hij verwijst naar *het smaldeel ofte repartitie ghemaect door burghmeesters ende schepenen ende waerinne sij den verweerdere hebben doen ghenieten van zijn voornoemde pretentie*.

Na nog wat juridisch jargon besluit BENTEN : *mitswelck wort gheconcludeert dheescher in sijn conclusien bij requeste sal verclaert wesen niet ontfanghen, met costen*.

---

54 Daulfine : staat voor de eiser, OLLIVIER

In het bijgevoegde *extraict vuytten smaldeel bij burghmeesters ende schepenen vande vercochte goederen van Pieter EVERAERT* komen we te weten over welk punt in de lijst van schulden de discussie gaat :

Franchois BENTEN over leverynghe van broodt inde begravynghen vande huysvrauwe vanden selven EVERAERT sevenentwintich ponden parisis.

OLLIVIER (13-5-1682) bleef erbij dat na zijn eis de goederen van EVERAERT verkocht werden en dat hij dus gheprefereerde schuldeiser is, daarbij *het saisissement langhen tijdt anterieur is aen tgonne gedaen van wegghen den verweerdere op 4 octobre 1680.*

Met andere woorden, BENTEN heeft zijn rekening voor het brood maar binnengebracht na de inbeslagname en de verkoop der goederen.

Maar volgens BENTEN (1-7-1682) is het duidelijk : *het broodt ghedistribueert inden uijtvaert wort oock mede gherekent onder de ghepreviligeerde schulden.*

Op 15 juli 1682 viel de uitspraak :

De Wet op alles hebbende geleedt ende vuytten haer advys verclaert den heescher inde finen ende conclusien sijnder requeste ghenomen ten laste van Franchois BENTEN niet ontfanglyck ofte ghefondeert, condemneert den heescher inde costen vande processe per tauxatie vande wet.

OLLIVIER bijt dus in het zand.

De zaak met Marie KEYBUS loopt op dezelfde manier als die tegen BENTEN. Ook hier ontbreekt de eis van OLLIVIER, maar in haar antwoord komen we het rap te weten :

dan mach wesen dat zij als gheprefereerde creditrice (!) vande selven EVERAERT (naerdien het aende weth van alhier gheblecken is van de deuchdelickheyt van haer schult) vercreghen heeft vuytten vercoopynghe vande meubilaire goederen ende effecten vanden selven Everaert aenwisynghe van tweehondert elf ponden drie schellynghe paresys ....

De zaak kent op 24 november 1682 dezelfde afloop als die tegen BENTEN : *niet ontfanglyck ...*
Dus ook hier loopt OLLIVIER een blauwtje.

BESLUIT

Na dit laatste vonnis zijn geen stukken meer te vinden van een latere datum. We blijven dus in het ongewisse over de definitieve afloop. Zeer waarschijnlijk werden de preferente schuldeisers vergoed, daar was genoeg geld voor, maar wat de niet-preferente konden binnenhalen is niet duidelijk. En we vrezen dat OLLIVIER, die de zaak in gang stak, er bekaaid vanaf kwam ...

*Voor Wouter Moeyaert,
die het “Oude Kerkhof” in kaart bracht*

Mémoires d'outre-tombe

Voor elke dag van het jaar bestaat er op Lyssenthouck Military Cemetery een graf.

Je ziet op de “almanak” wie er de dode “van de dag” is, waar zijn graf te vinden is, en wat over die persoon geweten is.

Je zou kunnen zeggen: het graf vertelt. Of nog: de dode herleeft voor even.

Zouden we dat ook niet kunnen doen voor onze eigen afgestorvenen?

Die dierbaren leven nog verder in onze herinnering, maar hoe lang nog “before they fade away”?

En daarom beginnen we best bij de oude begraafplaats aan de Rekhofstraat, waar toch nog – maar hoe langer hoe minder – begin november chrysanten geplaatst worden.

Onder liggingsnummer 26 A 36 vind je de tombe van het echtpaar Henri Mahieu – Philomène Lahousse, de grootouders aan vaderszijde van mijn echtgenote.

Het is een grafkelder onder een zerk in blauwe hardsteen.

Triest detail: de eerste die hierin ter ruste gelegd werd, was hun dochter ...

Henri Mahieu was geboren op 20 juli 1891. Hij was het negende kind in een reeks van elf. Zijn ouders waren Franciscus Constantinus Mahieu en Melania Devynck, die in 1875 in Poperinge getrouwd waren. Bij de aangifte van zijn eerstgeborene in 1876, blijkt vader Frans te wonen in Sectie D, Edewaerthoek.

Het gezin waarin HENRI geboren werd

Franciscus Constantinus Mahieu
zv Felix Aloïsius en Amelia Lemahieu
brouwersgast (1919)

Melania Devynck
onwettige d v Theresia Devynck
dienstmeid

° Poperinge, 21-03-1855

° Watou, 24-09-1852

x Poperinge 24-11-1875

S^{ie} D, Edewaerthoek (1876-1895)

1/ Elias Cornelius Devynck -> Mahieu (gewettigd bij het huwelijk)

lattenspijter

° Poperinge, 03-11-1872

x Poperinge, 27-02-1895

met Julia Cornelia Garcy

2/ Helena Maria Cornelia

° Poperinge, 08-04-1876

x Poperinge, 27-04-1898

met Camillus Cornelis Deweppe

3/ Camillus Cornelius

lattenspijter

° Poperinge, 30-06-1877

x

met Ludovica Cappaen

4/ Eugenia Cornelia

° Poperinge, 17-10-1878

x

met Gustave Debyser

5/ Achilleus Cornelius

° Poperinge, 16-08-1881

6/ Elisa Maria Cornelia

° Poperinge, 19-12-1884

7/ Renatus Cornelius

° Poperinge, 08-10-1887

8/ Ludovica Cornelia

° Poperinge, 19-01-1889

x Poperinge, 12-11-1919

met Camiel Corneel Deroo

9/ HENRI CORNELIUS

lattenspijter

° Poperinge, 20-07-1891

x Poperinge,

met PHILOMENA CORNELIA LAHOUSSE

10/ Ida Maria Cornelia

° Poperinge, 01-03-1894

x Poperinge, 06-08-1919

met Julien Camille Lebrun

11/ Emeric Cornelis

° Poperinge, 31-12-1895

x Barlin (P-d- C), ..-11-1920 met Suzanne Elise .entouille

Opgelet het vervolg van dit artikel vindt u binnenkort op de website van VPA

AGENDA

Lessen oudschrift 2015

Stadsarchief Poperinge telkens om 20 uur.

AGENDA

dinsdag 1/09/2015

dinsdag 6/10/2015

dinsdag 3/11/2015

Rouwbrieven klasseren doen we
op maandag 28
en dinsdag 29 december
van 8 tot 17 uur.

AGENDA

2 0 1 6

Lessen oudschrift 2016

Stadsarchief Poperinge telkens om 20 uur.

Het agenda voor de lessen oud schrift

vind je voortaan op onze website.

arch-poperinge.be

S A P P I G

SAPpigge

Artikelen

Kan je vanaf

2016

terug vinden

op onze

Website

arch-poperinge.be

U kan

ze er gratis

downloaden

in PDF-formaat

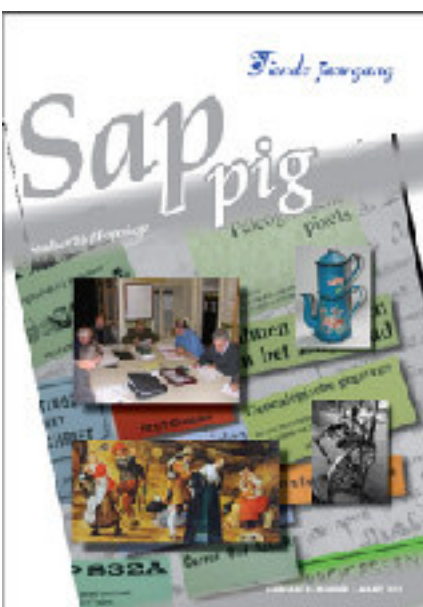
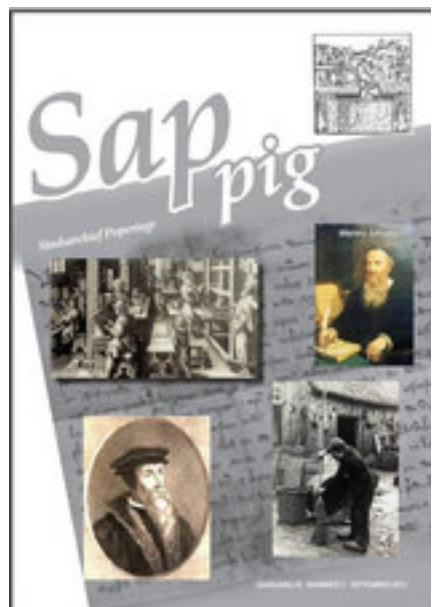
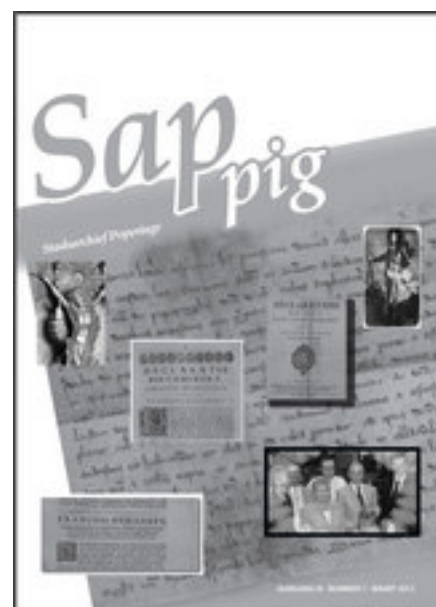
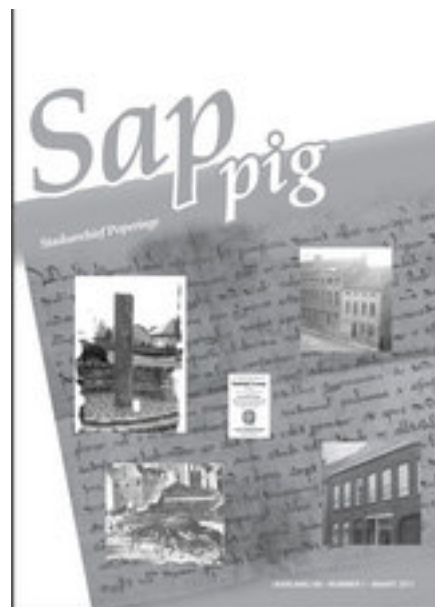
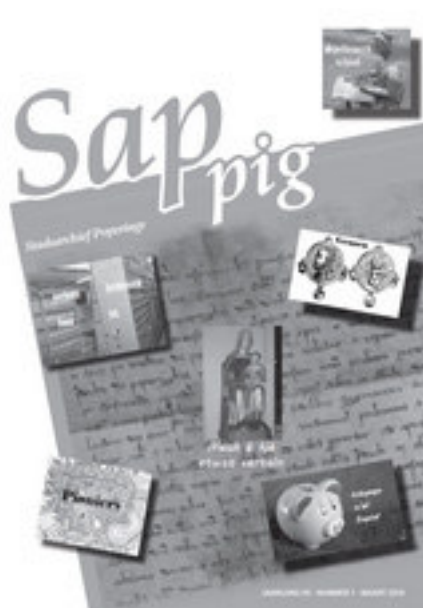
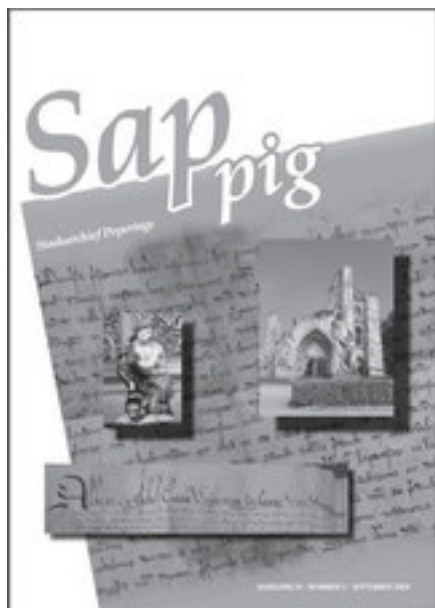
*****

**Wil je bericht worden over
nieuwe artikels op onze site ?**

**Schrijf je dan in op onze nieuwsbrief.
Hiervoor stuur je, jouw mailadres naar:
vpa.sappig@gmail.com**

**Uw adres wordt louter gebruik om u te
informereren.**

Uitschrijven kan op dezelfde manier.

Papieren editie gemist ?

Uw collectie is niet compleet ?

Misschien hebben wij er nog een paar over.

U kan ons bereiken via onze website

of

mailen naar :

vpa.sappig@gmail.com